

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1948: 45
HANDELSDEPARTEMENTET

SVENSKT
LÅNGTIDSPROGRAM
1947 — 1952/53

S T O C K H O L M
1 9 4 8

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1948:45
HANDELSDEPARTEMENTET

SVENSKT
LÅNGTIDSPROGRAM
1947 — 1952/53

STOCKHOLM 1948
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
[1985 48]

2. Först.

INNEHÅLL.

<i>Avdeln. I. Utgångsläge och målsättningar</i>	7
1. Problemställningen kring utrikeshandeln	7
2. De »osynliga» posternas roll	8
3. Handelsbalansens problem	8
4. Importen 1947 och importbehoven 1952/53	8
5. Självförsörjning eller ökad utrikeshandel	10
6. Exportens utvecklingsmöjligheter under den närmaste femårsperioden....	13
7. Olika slag av produktions- och exportbefrämjande åtgärder	14
 <i>Avdeln. II. Produktionsutvecklingen 1947—1952/53</i>	15
1. Tillgången på arbetskraft	15
2. Produktiviteten	15
3. Aktuella produktionsmål	16
a) Jordbruket	17
b) Vattenkraftens utnyttjande och den elektrotekniska industrien	19
c) Järnmalm	19
d) Järn och stål	20
e) Övriga industrier	21
f) Varven och handelsflottan	22
g) Turistväsendet	22
 <i>Avdeln. III. Ett »exportprogram»</i>	23
1. Utvecklingsmöjligheter på olika områden	23
a) Skogsprodukterna	23
b) Järnmalmen	25
c) Järn och stål	26
d) Verkstadsprodukter	26
e) Övriga varor	27
2. Produktions- och exportbefrämjande åtgärder	27
 <i>Avdeln. IV. Betalningsbalansen, importen och den svenska standarden</i>	28
1. Betalningsbalansen 1952/53	28
2. Ett investeringsprogram 1947—1952/53	29
a) Investeringsverksamheten 1947 och 1948	29
b) Bostadsbyggandet	30
c) Ett program för besparing av trävaror i bostadsproduktionen	31
d) Egentlig industri	33
e) Kraftverk och elektrisk distribution	34
f) Övriga offentliga investeringar	34
g) Övriga investeringar	35
h) Lagerförändringar	35
i) Sammanfattning av investeringsprogrammet	35

3. Utkast till en nationalbalans 1952/53	36
4. Allmänna förutsättningar för långtidsprogrammets förverkligande	37
<i>Avdeln. V. Betalningsbalansen med olika länder .....</i>	<i>38</i>
1. Multilateralismen i Sveriges utrikeshandel	38
2. Grunddragen i den svenska utrikeshandelns multilaterala struktur	39
3. Utrikeshandelns länderfördelning 1952/53	42

TABELLFÖRTECKNING

Texttabeller:

1. Betalningsbalans 1938 och 1947	7
2. Försörjningsbalanser för järn och stål samt tackjärn 1947 och 1952/53..	21
3. Exportprogram 1952/53 jämfört med exporten 1936/38 och 1947	23
4. Export av verkstadsprodukter 1938 och 1947	24
5. Export av produkter inom gruppen »övriga» varor 1938 och 1947	24
6. Exporten av svenska stapelvaror.....	25
7. Betalningsbalans 1947 och 1952/53	29
8. Nationalbalans 1947 och 1952/53	37
9. Olika ländergruppers procentuella andel i export och import 1938, 1947 och 1952/53	40

Tabellbilagor:

I. Konsumtion, produktion, import och export 1952/53 av vissa viktiga varor	48
II A. Betalningsbalans 1947, fördelad på ländergrupper	48
II B. » 1952/53, » » »	49
III. Import 1947 och 1952/53, fördelad på varor och ländergrupper	50
IV. Export 1947 och 1952/53, » » » » »	51

Anm. Med hänsyn till sitt syfte — att utgöra grundval för regeringens svar på Parisorganisationens skrivelse — utarbetades denna utredning ursprungligen med alla värdeuppgifter angivna i dollar, varvid, särskilt i fråga om uppskattningarna för 1952/53, vissa avrundningar företogs. I föreliggande version, närmast avsedd för svenska läsare, ha alla värden åter uttryckts i svenska kronor, varvid beloppen erhållits genom en direkt omräkning. För att överensstämmelsen med den ursprungliga versionen och med regeringens för Parisorganisationen framlagda uppgifter inte skall gå förlorad, ha därvid inga ytterligare avrundningar eller justeringar företagits. Detta förklarar de något ojämna beloppen även i uppskattningarna för 1952/53, vilka sålunda inte göra anspråk på en så långtgående precision, som de möjligen giva intryck av.

Till Statsrådet Karin Kock.

Med stöd av Kungl. Maj:ts den 13 augusti 1948 givna bemyndigande tillkallade statsrådet Kock den 14 augusti 1948 professorn Ingvar Svennilson, statssekreteraren Arne Lundberg samt fil. lic. Gustav Cederwall att skyndsamt verkställa sådan utredning som erfordrades i anledning av skrivelse den 3 augusti 1948 från Organisation for European Economic Cooperation (O. E. E. C.).

Tillika uppdrog statsrådet Kock åt Svennilson att såsom ordförande leda utredningsarbetet.

De sakkunniga få härmed överlämna resultatet av sitt arbete i form av bifogade promemoria. Med hänsyn till den korta tid, som stått till förfogande, har det icke varit möjligt att åstadkomma mer än en allmän kartläggning av de ifrågavarande problemen.

Som experter vid utredningsarbetet ha anlitats den sakkunnige vid konjunkturinstitutet fil. lic. Bengt Metelius, vad gäller det handelsstatistiska underlaget, samt forskningsassistenten vid industriens utredningsinstitut fil. lic. Jonas Nordenson, vad gäller undersökningen av produktionsutvecklingen på olika områden samt uppställandet av program för import- och exportutvecklingen.

Bearbetningar av handelsstatistiken ha för de sakkunnigas räkning utförts av kommerskollegium. Utredningar rörande betalningsbalansen samt handeln med Tyskland ha utförts vid riksbankens ekonomiska sekretariat. Personal vid industriens utredningsinstitut har dessutom anlitats för olika utredningsdetaljer. Fil. lic. Gösta Ahlberg har utarbetat en prognos rörande befolkningsutvecklingen.

De sakkunniga ha haft överläggningar med olika statliga myndigheter, näringsorganisationer och ett antal enskilda företag, särskilt på exportområdet. Sålunda ha överläggningar hållits med representanter för livsmedelskommissionen samt olika jordbrukssakkunniga angående jordbruksproblemen. Chefen för livsmedelskommissionens utredningsbyrå fil. lic. Lars Juréen har

för de sakkunnigas räkning utarbetat en promemoria med prognos för jordbruksproduktionen. Jernkontoret har i samråd med de sakkunniga utfört en enquête rörande järnindustriens utvecklingsplaner. Även på en rad andra områden har ett samråd av liknande slag ägt rum, varvid uppgifter välvilligt lämnats från näringsorganisationer och företag.

Stockholm den 2 oktober 1948.

INGVAR SVENNILSON.

GUSTAV CEDERWALL.

ARNE LUNDBERG.

Avd. I. Utgångsläge och målsättningar.

1. Problemställningen kring utrikeshandeln.

Som utgångspunkt för kalkylerna rörande det svenska långtidsprogrammet har tagits år 1947, ett år, då importen i jämförelse med omgivande år ägde rum relativt ohämmad. Såsom framgår av tabell 1 steg underskottet i betalningsbalansen detta år till icke mindre än 1 440 miljoner kronor, under det att 1938 års betalningsbalans visade ett mindre överskott. Försämringen i betalningsbalansen har, som framgår av tabellen, främst uppstått därigenom, att importens värde ökats väsentligt mera än exportens.

Även balansen för osynliga poster gav år 1947 ett underskott om 79 miljoner kronor. Den svenska handelsflottans nettoinseglingar av främmande valutor voro såsom framgår av fob-kalkylen icke tillräckliga för att betala kostnaden i främmande valutor för hemtransport av importen. Förbättringen av nettot för transporttjänsterna i cif-kalkylen tar icke hänsyn till detta faktum. Även i fråga om övriga osynliga poster beräknas en viss försämring ha ägt rum.

En av de främsta uppgifterna för Sveriges ekonomiska politik på något längre sikt är att återställa balansen i betalningarna mot utlandet. Detta kan antingen ske i expansiv eller restriktiv riktning. Under 1948 har man under trycket av händelseutvecklingen i främsta rummet gått den senare vägen, d. v. s. skurit ned importen. Dessa nedskärningar ha icke motsvarats av en ökad produktion utan ha gått ut över den inhemska förbrukningen.

På kort sikt ger en sådan nedskärning av import och förbrukning de största resultatena. På längre sikt är det nödvändigt att söka lösningen i en mera expansiv riktning, i främsta rummet sålunda genom *ökad produktion*, som

Tabell 1. Betalningsbalans 1938 och 1947.

Miljoner kronor.

	cif-kalkyl			fob-kalkyl		
	1938	1947	förändring 1938—1947	1947	1952/53	förändring 1947—1952/53
Import	- 2 081·9	- 5 221·4	- 3 139·5	- 4 604	?	?
Export	+ 1 843·2	+ 3 240·0	+ 1 396·8	+ 3 240	?	?
Handelsbalans	- 238·7	- 1 981·4	- 1 742·7	- 1 364	- 202	+ 1 162
Transporttjänster	+ 153·0	+ 586·1	+ 433·1	- 29	+ 148	+ 177
Övriga »osynliga»	+ 160·6	- 45·0	- 205·6	- 47	+ 54	+ 101
Summa »osynliga»	+ 313·6	+ 541·1	+ 227·5	- 76	+ 202	+ 278
Betalningsbalans	+ 74·9	- 1 440·3	- 1 515·2	- 1 440	± 0	+ 1 440

antingen möjliggör ökad export eller ersätter importvaror genom produktion inom landet. Valet mellan expansion mot exporten eller hemmamarknaden får avgöras genom olika tekniska och ekonomiska överväganden. Detta val kommer att närmare behandlas i det följande.

Det framstår dock som uppenbart, att man bör *eftersträva* att på längre sikt genomföra en sådan utveckling, att importen kan hållas relativt fri, så att importregleringarna icke behöva medföra restriktioner i varuförbrukningen inom landet. Avsikten med denna undersökning är att belysa, om en sådan utveckling kan förverkligas redan inom den närmaste femårsperioden.

2. De »osynliga» posternas roll.

Huvudintresset vid behandlingen av Sveriges betalningsproblem mot utlandet måste givetvis inriktas på exporten och importen. Innan så sker kan det emellertid vara lämpligt att genom en diskussion av de osynliga posternas utveckling fixera storleksordningen av det problem, som reser sig i fråga om utvecklingen av *handelsbalansen för import och export*.

I tabell 1 har återgivits beräkningar som utförts rörande utvecklingen av de osynliga posterna i betalningsbalansen fram till 1952/53. Såsom framgår av tabell 1 har man kalkylerat med en förbättring av balansen i denna del med 278 miljoner kronor.

I främsta rummet uppnås denna förbättring genom ett ökat netto för transporttjänster. Förbättringen hänför sig dels till den ökade insegling i främmande valutor, som den svenska handelsflottan kommer att kunna presteras efter nu pågående utbyggnad. Dels har man räknat med en väsentlig besparing av utgifter för hemtransport av tunga varor från Amerika, vilka utgifter år 1947 voro onormalt stora.

Den framlagda kalkylen är emellertid relativt osäker. Hänsyn har icke tagits till en eventuell förändring i fraktsatserna. Denna fråga hänföres här till den senare diskussionen av framtida »terms of trade». Icke heller har hänsyn tagits till den minskning av importvolymen, som eventuellt på längre sikt kommer att äga rum.

3. Handelsbalansens problem.

Utgår man från de angivna siffrorna för osynliga poster reduceras alltså problemet till att sammanlagt öka exporten och minska importen med 1 163 miljoner kronor. Skulle ökningen helt läggas på exporten, innebär detta en ökning av volymen i 1947 års priser med mer än $\frac{1}{3}$. Vill man enbart gå fram med restriktioner av importen, måste dess volym skäras ned med $\frac{1}{4}$.

4. Importen 1947 och importbehoven 1952/53.

Importen under år 1947 påverkades i olika riktningar av tillfälliga konjunkturförhållanden. I stegrande riktning verkade följande faktorer:

a) Överkonjunkturen inom landet ökade efterfrågan på importvaror över det normala. Av naturliga skäl kan man räkna med, att importbenägenheten

tenderar att stiga kraftigt, när köpkraften stiger utöver en viss gräns, som bestämmas av landets produktiva resurser.

b) Efter kriget förelåg ett större behov än normalt, av lagerpåfyllnad samt ersättning och underhåll av förslitet kapital. Tack vare den goda likviditetsställningen för enskilda och företag, tog sig dessa behov uttryck i en stor efterfrågan, som delvis riktade sig mot importen.

Å andra sidan funnos faktorer, som höllo nere efterfrågan på importvaror:

a) Vissa livsmedel och råvaror för jordbruk och industri voro alltjämt ransonerade på den inhemska marknaden.

b) Produktionen hade på sina håll nedgått genom brist på arbetskraft, vilket ledde till en minskning av råvaruimporten.

c) Svårigheter att köpa varor i utlandet höll även tillbaka importen på vissa områden. Kol och koks fick sålunda delvis ersättas med ved.

Det är knappast möjligt att väga dessa faktorer mot varandra för att komma till ett omdöme, huruvida importen under detta år svarade mot landets mera »normala» behov vid den givna produktionsstrukturen, sysselsättningsgraden och konsumtionsinriktningen. Vid ett försök att uppskatta en sådan »normal» import finge man utgå ifrån följande förutsättningar: a) frihet från importregleringar och ransoneringar, b) en sådan inre ekonomisk balans, att inkomsterna inom landet icke överskrida den kritiska punkt, där importbenägenheten tenderar att springa i höjden.

Även om man från sådana utgångspunkter i princip skulle kunna fastställa, vilken »normal» fri import, som svarar mot landets inre ekonomiska struktur under ett givet år, möter det givetvis mycket stora svårigheter att annat än i grova drag ange en sådan imports storlek.

Samma osäkerhet måste också känneteckna de slutsatser, som kunna dragas av en jämförelse med tiden före kriget. I jämförelse med förkrigsåren 1936/38 hade importvolymen stigit med 30 % år 1947. Nationalprodukten hade samtidigt stigit med 25 % eller med 15 % per individ. Den tendens att ersätta importen med inhemsk produktion, som intog en så framträdande plats i utvecklingen under 1930-talet, intensifierades under och efter kriget. Enbart under krigsåren har man beräknat, att importbehovet på detta sätt reducerats med omkring 15 %. Efter kriget har denna tendens förstärkts genom bortfallet av den tyska importen, vilken bland annat föranlett en omfattande utbyggnad av verkstadsindustrien.

Å andra sidan finns givetvis en tendens vid stigande standard och differentiering av näringslivet att i växande grad komplettera den inhemska produktionen med i utlandet producerade specialiteter. Den långsiktiga utvecklingen under mellankrigsåren gick dock icke mot en växande import i förhållande till nationalprodukten utan snarare i motsatt riktning.

Även om de slutsatser som kunna dragas från dessa överväganden måste bli mycket osäkra, ledes man närmast till den uppfattningen, att 1947 års import bildar ett relativt högt utgångsläge vid ett bedömande av de framtida importbehoven, men att denna import å andra sidan — särskilt om man bort-

ser från viss abnorm import för lagerökning — icke ligger mycket väsentligt högre än den varumängd som skulle ha importerats vid en friare men bättre balanserad ekonomisk utveckling.

Vid ett försök att från 1947 års utgångspunkt bedöma det *framtida* importbehovet måste hänsyn tagas till de väntade förskjutningarna i hela den ekonomiska strukturen. Man står här inför olika huvudalternativ. Antingen kan man räkna med ett fullföljande av 1930-talets och krigsårens självförsörjningstendenser. Produktionsökningen kommer i så fall främst att inrikta sig på hemmamarknaden och därigenom minskas importbehoven. Ett motsatt alternativ är att den framtida utvecklingen av produktionen främst inriktas på export i syfte att möjliggöra en större import.

5. Självförsörjning eller ökad utrikeshandel.

Vilken utvecklingslinje för produktionen och utrikeshandeln man i främsta rummet bör följa, blir givetvis i sista hand en ekonomisk avvägningsfråga. I främsta rummet avgörande blir, på vilket sätt landets resurser kan få sin mest produktiva användning, antingen i produktion direkt för hemmamarknaden eller i exportindustrier, som möjliggöra inköp av importerade varor. Hänsyn måste även tagas till den ökade trygghet för en stabil konjunktur, som ett minskat beroende av utlandsmarknaderna medför.

Flera skäl tala emellertid för att *en lösning av den nuvarande betalningskrisen i främsta rummet får sökas i riktning mot en ökad export.*

Den tendens mot ökad självförsörjning med olika färdigvaror, som kännetecknat de senaste årtiondena, har utan tvivel lett till överdrifter, som innebär en brist på effektivitet i den ekonomiska strukturen. Den svenska marknaden är alldeles för begränsad för att en längre gående självförsörjning skulle vara lönande. Tendenserna i den moderna industriella tekniken ha samtidigt snarast gått i den riktningen, att fördelarna av en standardiserad massproduktion ha ökat. En utveckling i denna riktning sker enklast genom ett ökat varubyte med utlandet, där en relativt specialiserad produktion i stor skala avsettes både på hemmamarknaden och för export. De effektivaste delarna av det svenska näringslivet är vanligen av denna på export delvis inriktade typ.

De strävanden, som efter kriget gjort sig gällande att genom ett handelspolitiskt samarbete skapa en friare marknad i Norden, för hela Europa, respektive över hela världen, ha också utgått från samma uppfattning. En politik, som framför allt inriktar sig på ökat internationellt varubyte, står därför bäst i överensstämmelse med den utveckling mot en friare handel, som man nu i olika internationella sammanhang arbetar för.

En tillbakablick på den svenska exportutvecklingen under de senaste årtiondena pekar också i den riktningen, att det viktigaste problemet under de närmaste åren är att söka få till stånd en fortsatt utveckling av landets export.

Exportvolymen under år 1947 har beräknats ligga 20 à 25 % under nivån 1936/38. — Liksom importen har även exporten påverkats av konjunkturför-

hållandena på hemmamarknaden. Överkonjunkturen inom landet har medfört att exportkapaciteten i större utsträckning än normalt tagits i anspråk för hemmamarknadens försörjning. Denna dragningskraft har icke endast gjort sig gällande i fråga om den specialiserade exportproduktionen utan har påverkat hela dispositionen av landets produktiva resurser. Arbetskraften har sålunda som bekant dragits över till olika hemmaindustrier medan brist på arbetskraft uppstått vid järnverk, elektriska verkstäder, kullagertillverkning och annan viktig exportproduktion.

Det vore emellertid ett misstag att endast ställa exportens tillbakagång i samband med de senaste årens exceptionella hemmakonjunktur. Den nuvarande krisen för vår utrikeshandel måste också ställas i samband med utvecklingstendenser, som gjort sig gällande redan på 1930-talet och som efter kriget fått förnyad och förstärkt aktualitet. Man skulle sålunda allvarligt felbedöma läget, om exportens tillbakagång enbart betraktades som en kortvarig konjunkturföreteelse, då i själva verket, alldeles oavsett dagens konjunktur, ökade svårigheter för exporten ha uppstått, som äro av grundläggande *strukturellt* slag.

Man har länge kunnat förutse, att den svenska exporten i början av 1940-talet skulle stå vid en vändpunkt i sin utveckling. Exportexpansionen under hela industrialiseringsskedet från 1860-talet har i hög grad dominerats av skogsindustriens produkter. Ända fram till det senaste världskriget fortsatte den sammanlagda exportvolymen för skogsindustriens stora stapelvaror, trävaror och pappersmassa, att växa. På grund av begränsningen i skogarnas avkastning är nu denna utveckling avslutad. Vi stå därför inför ett nytt skede i svensk exportutveckling, om utrikeshandeln skall kunna fortsätta att växa i takt med den inhemska produktionen.

Man måste utgå ifrån, att redan på grund av denna strukturella förändring exportens utvecklingsproblem under de närmaste årtiondena bli betydligt mera svårlösta än tidigare. De produkter, för vilka man nu kan se möjligheter till en framtida utveckling av exporten, äro i stort sett av ett långt mera *differentierat* slag än skogsindustriens stora stapelvaror. För att utveckla exporten av sådana differentierade produkter måste det nedläggas ett långt mera omfattande forsknings-, konstruktions- och organisatoriskt arbete än när det gällde att ytterligare öka exporten av skogsindustriens stapelvaror. Större uppmärksamhet måste troligen ägnas åt yrkesutbildningen av arbetskraften inom exportindustrien samt åt den kommersiella upparbetningen av olika marknader.

Vad gäller den tekniska forskningen, började den nya problemställningen för exporten att uppmärksammas redan under kriget. Då inleddes den rörelse, som nu resulterat i en utbyggd teknisk undervisning samt i ett system av nya forskningsinstitut, centrala för den grundläggande forskningen och ute vid industriföretagen för den tillämpade. Man får emellertid komma ihåg att detta är ett arbete, som först på lång sikt kan ge full avkastning. Lösningen av cellulosaindustriens stora kemiska problem (särskilt utnyttjandet av de

stora mängderna lignin som råvara för en kemisk industri) synes exempelvis vara så avlägsen, att man från detta håll icke kan vänta sig några större bidrag till produktionsutvecklingen under den närmaste femårsperioden.

De produkter, på vilka tyngdpunkten nu måste läggas i den fortsatta exportutvecklingen — järn och stål av kvalitetstyp, järnmanufaktur, verkstadsprodukter, högförädlade produkter från skogsindustrien såsom snickerier och specialpapper, specialprodukter från textilindustri och kemisk industri — ha i övervägande grad icke karaktären av stapelvaror, som kunna säljas på en internationell världsmarknad och som lätt kunna överflyttas från en delmarknad till en annan, alltefter pris och konjunkturutveckling i olika länder. Stora ansträngningar måste i stället läggas ner för att mera *varaktigt* arbeta in sådana produkter på olika marknader och skapa förtroende för de svenska varumärkena där, för att *på längre sikt* finna en lönande avsättning. Ett sådant exportarbete har ju redan tidigare kännetecknat dessa delar av den svenska exporten. Men i framtiden måste exportvaror av denna typ komma att alltmera dominera den svenska utrikeshandeln.

Det är uppenbart att en export av detta differentierade slag, som måste söka sig relativt varaktiga marknader, blir i hög grad sårbar för omkastningar i de handelspolitiska förhållandena. Kriget med spärren västerut innebar ett avbrott av många värdefulla förbindelser med olika marknader, ett avbrott som ofta är svårt eller i vissa fall omöjligt att reparera. Det svenska kvalitetsstålet har exempelvis hos många gamla kunder ersatts med inom respektive länder tillverkade stålqualiteter; kriget har framtingat en utveckling av den moderna legeringstekniken och det svenska stålet har därigenom i stor utsträckning berövats sin särställning på världsmarknaden.

Den tendens mot bilateral utjämning av handeln, som efter kriget gjort sig gällande i hela världen, måste givetvis även i hög grad försämra betingelserna för en exportindustri av denna nya typ. En handelspolitisk förändring som går ut på att utjämna underskott och överskott kan plötsligt utestänga våra produkter från inarbetade marknader, och det kan bli svårt att hastigt finna kompensation på annat håll. Därtill kommer, att vissa av de typiska svenska exportvarorna har karaktären av varaktiga konsumtionsvaror, som ofta betraktas som relativt umbärliga i en svår handelspolitisk situation. Detta torde vara en av anledningarna till att utvecklingen på nya exportområden efter kriget icke har tagit den fart, som vore önskvärt.

De ökade riskerna för exporten innebära givetvis ökade risker för den enskilda exportören, som investerar kapital i anläggningar, forskning, konstruktionsarbete, marknadsundersökningar och en försäljningsorganisation, som i gynnsamt fall får full effekt först på längre sikt. Dessa större risker måste givetvis motsvaras av en ökad stimulans åt exportintresset, om de tusentals företag, som kunna tänkas ge ett bidrag till exportutvecklingen, särskilt skola intressera sig för en utveckling i denna riktning. Vid nuvarande höga och stabila hemmakonjunktur samt beskattning av företagsvinsten synes det vara mera lockande för företagen att utveckla produktion för hemmamarknadens

behov. Även i de fall då priserna och vinstmarginalen på hemmamarknaden äro lägre, uppvägs detta ofta av en större säkerhet för företagen att en vinst skall uppstå, varav de kunna tillgodogöra sig en andel. Symtomatiskt är, att under de senaste årtiondena, då en livlig företagsbildning ägt rum, det endast i undantagsfall har hänt att nya företag ha startats för att uppta en tillverkning för export.

Den kris, som nu mognat ut inom svensk utrikeshandel, började — som här antytts — utveckla sig redan på 1930-talet. Exportens volym nådde då aldrig varaktigt över 1929 års nivå. Som en följd av självförsörjningstendenserna steg icke heller importen på längre sikt fullt i takt med den samlade nationalprodukten. Men det överskott i betalningsbalansen, som kännetecknade 1920-talet och som möjliggjorde en betydande svensk kapitalexport, krympte under 1930-talet mer och mer. De betalningssvårigheter gentemot utlandet, som nu uppstått, ha visserligen skärpts genom kriget och därmed sammanhängande förhållanden. Men de skulle säkerligen i varje fall ha framträtt, om tillräckliga ansträngningar icke hade gjorts att påverka utvecklingen i en ny riktning.

Den djupare problemställningen kring den nuvarande betalningsbalansen kan sålunda sägas vara den, att Sverige nu definitivt kommit in i ett nytt industrialiseringsskede, där exportutvecklingen, för att finansiera en växande import, icke längre kan byggas på en ökad exploatering av de svenska naturtillgångarna utan där utvecklingen främst måste inriktas på de möjligheter till ökad export, som den högförädlade industrien kan erbjuda. Ett sådant nytt läge kräver i olika avseenden ökade ansträngningar och en ny ekonomisk politik.

6. Exportens utvecklingsmöjligheter under den närmaste femårsperioden.

Ett närmare studium av de aktuella utvecklingsmöjligheterna inom näringslivet visar, att produktionsinriktningen under en så kort period som fem år framåt är i hög grad bunden. Större förändringar i produktionsapparaten äro så tidskrävande, att produktionen för lång tid framåt bindes av nu föreliggande förhållanden, påbörjade investeringar samt utarbetade planer. Stagnationen i den produktiva befolkningens storlek bromsar också upp försök att snabbt genomföra en omfördelning av arbetskraften. Detta utesluter givetvis icke, att utvecklingen kan påskyndas i en viss bestämd riktning, såsom nu sker på flera områden.

Den del av den svenska produktionen, som med framgång kan göra sig gällande i konkurrensen på världsmarknaden, är i nuvarande läge relativt begränsad. De planer för utveckling, som nu äro under utförande, äro av nyss angivna skäl i hög grad inriktade på att tillfredsställa hemmamarknadens behov. Den kapacitet, som lämpar sig för export, är också i stor utsträckning belagd med långsiktiga order för hemmamarknaden.

Utrymmet för de produktionsansträngningar, som nu kunna inriktas på

exporten, är därför under en så kort period, som det här gäller, relativt begränsat. Som ovan berörts, äro även expansomöjligheterna för exporten störst i sådana riktningar, där det kräver lång tid att upparbeta nya löande marknader. Utvecklingsarbetet för exporten måste därför delvis bli så långsiktigt, att resultaten icke hinna utmognas inom en femårsperiod.

Desto mera angeläget är det att tillvarataga alla de möjligheter som nu föreligga.

De diskussioner, som förts med olika exportindustrier, ha visat, att även vid en maximal exportansträngning det knappast blir möjligt att inom den här behandlade perioden öka exporten i så hög grad, att 1947 års importvolym kan upprätthållas. Även med de största ansträngningar hotar exporten att stanna vid en lägre siffra än som skulle erfordras för att uppnå en sådan balans.

Man torde därför få utgå ifrån, att det blir *exportens utvecklingsmöjligheter, som kommer att begränsa den svenska utrikeshandelns volym vid periodens slut*. Det är i varje fall ytterst osannolikt, att den tillgängliga exportkapaciteten kommer att överskrida den gräns, där det icke längre lönar sig att fortsätta en utveckling av utrikeshandeln i stället för att öka hemmaproduktionen.

7. Olika slag av produktions- och exportbefrämjande åtgärder.

De åtgärder, som kunna vidtagas för att öka exporten, kunna indelas i tre grupper:

För det första gäller det att föra en så *restriktiv köpkraftspolitik* att arbetskraft och andra produktiva resurser bli tillgängliga för en utveckling av exportproduktionen.

För det andra gäller det att utnyttja dessa resurser för att *öka kapaciteten* inom de typiska exportindustrierna. Parallellt därmed går givetvis utbyggnaden av hemmamarknadsindustrien för att ersätta import på de områden där detta är löande.

I tredje rummet kunna åtgärder vidtagas för att *på enskilda produktionsområden förhindra att kapaciteten utnyttjas för hemmamarknadens behov*.

Den restriktiva köpkraftspolitikens blir naturligtvis av särskild betydelse *under de närmaste båda åren*, om man mot periodens slut skall lyckas icke blott få igång ny produktion utan även arbeta in den nya exporten på de utländska marknaderna. En grundförutsättning för långtidsprogrammets uppläggning är *att man under de närmaste båda åren genom en kraftfull köpkraftsbegränsande politik skapar det utrymme både i fråga om tillgång på främmande valutor, arbetskraft och råvaror, som krävs för att den nya produktionen skall kunna utvecklas*.

Avd. II. Produktionsutvecklingen 1947—1952/53.

1. Tillgången på arbetskraft.

Efter kriget har den tillgängliga arbetskraften blivit alltmera fullständigt utnyttjad. Lokala reserver av arbetskraft ha tagits i anspråk genom en målmedveten lokaliseringpolitik, som gått ut på att sprida företagen till sådana orter, där arbetskraft funnits tillgänglig. Möjligheterna att på denna väg ytterligare öka sysselsättningsgraden äro relativt små.

Utvecklingen av sysselsättningen är därför begränsad av den svenska befolkningens förändringar. Prognoser som utförts visa, att man under den här behandlade perioden icke kan räkna med någon förändring av befolkningen i produktiv ålder genom en naturlig folkökning.

Efter kriget har emellertid årligen närmare 25 000 personer invandrat till landet. Det övervägande antalet har befunnit sig i produktiv ålder. Till en viss del har denna invandring varit resultatet av en målmedveten immigrationspolitik. Men till större delen har invandringen uppstått spontant. Sannolikt är väl att en sådan spontan immigration kommer att fortsätta även under de närmaste åren. Men man kan icke räkna med att den blir av en sådan storleksordning, att den mera väsentligt rubbar prognosen för tillgången på arbetskraft. — På vissa speciella områden exempelvis inom gruvdriften kan det emellertid bli av betydelse att söka få en invandring av arbetskraft till stånd. Men de hittills gjorda erfarenheterna uppmuntra ej till någon organisering av invandring i större skala.

Man torde sålunda icke kunna räkna med någon mera väsentlig ökning av den produktiva befolkningen under de närmaste åren. Samtidigt kommer emellertid sannolikt förskjutningen mellan olika yrkesgrupper att fortsätta även i framtiden. Möjligen kommer minskningen av jordbruksbefolkningen att fortsätta. Men det överskott som blir tillgängligt för stadsnäringarna blir säkerligen mindre än tidigare och stannar sannolikt inom loppet av en femårsperiod vid ett fåtal procent.

Angeläget är att den arbetskraft, som kommer att friställas, icke suges upp av service- och småindustri på hemmamarknaden utan att den i största möjliga utsträckning tillföres en produktion, som blir av särskild betydelse för landets ekonomiska balans. De behov av arbetskraft för sådan produktion, som komma att uppstå vid järnbruk, elektromekanisk industri och andra verkstäder samt övrig exportproduktion, får antas närma sig eller överstiga 20 000 man.

2. Produktiviteten.

Möjligheten av en fortsatt produktionsutveckling blir sålunda i främsta rummet beroende av, huruvida man kan få till stånd en fortsatt stegring av *produktionen per sysselsatt arbetare*. Denna stegring var under mellankrigsperioden mycket snabb både inom industri och jordbruk. Under krigsåren

och de första efterkrigsåren har emellertid framträtt en tendens till stagnation i produktivitetens utvecklingen och det är risk för att denna tendens blir bestående, såvida icke särskilda åtgärder vidtagas.

Med hänsyn till den omfattande utveckling som ägt rum inom näringslivet i form av mekanisering, elektrifiering, nybyggnader och ansträngningar att förbättra organisationen, borde under normala förhållanden en mycket snabb produktivitetensökning ha ägt rum sedan tiden före kriget. Men denna potentiella möjlighet har icke kommit till full utlösning på grund av en rad förhållanden, som sammanhånga med den nuvarande överkonjunkturen. Produktionen har som tidigare framhållits delvis förts in på mindre produktiva områden. Den höga sysselsättningsgraden har ökat frånvarofrekvensen och har lett till en stor omsättning av arbetskraft vid det enskilda företaget. Brist på råvaror och mångfalden av produktions- och handelsregleringar har hindrat en rationell planläggning av produktionen och har, i förening med den »sellers market», som nu råder, försvagat konkurrensen mellan olika företag.

Flera av de fortsatta produktionsansträngningar, som redovisas i det följande, kunna beräknas bidra till att ytterligare stärka underlaget för en produktivitetshöjning. Detta gäller främst den snabba ökningen av försörjningen med elektrisk energi, vilken fram till 1952/53 kommer att mer än fördubblas i jämförelse med förkrigstiden. Utbyggnaden av nya tillverkningar kombineras i regel med en genomgående förnyelse av företagens organisation. Detta gäller bland annat den stora utbyggnaden av järnindustrien. En riklig tillförsel av maskiner för jordbruk och industri kommer även att påskynda produktivitetens utvecklingen.

Huruvida sådana åtgärder komma att utlösa en produktivitetensstegring beror emellertid i främsta rummet på, om man under de närmaste åren lyckas genomföra en politik, som innebär en bättre balans på den inre marknaden. En sådan politik skulle minska stimulansen att taga upp mindre produktiv verksamhet. Den skulle också skapa mera normala förhållanden på arbetsmarknaden.

Tre års produktivitetsförbättring skulle normalt resultera i en ökning av produktionen med närmare 10 %. Det har i det följande antagits att en politik enligt de angivna riktlinjerna verkligen genomföres, och att man under de därpå följande tre åren skulle kunna inhämta något av det, som förlorats under överkonjunkturen. Man har sålunda utgått ifrån att den samlade *nationalprodukten mellan 1947 och 1952/53 kommer att stiga med 10 %*. Detta motsvarar i runt tal en *ökning med 2 miljarder kronor*.

3. Aktuella produktionsmål.

Det svenska näringslivet är så rikt differentierat, att det möter stora svårigheter att ge en sammanfattande bild av de ansträngningar, som nu pågå inom det svenska näringslivet för att öka produktionen. Det är därför nödvändigt att koncentrera framställningen till ett fåtal områden, där utvecklingen får särskilt stor omfattning och betydelse.

De områden, som ur ovan angivna allmänna synpunkter samt med hänsyn till hela det internationella läget kunna anses vara av särskild betydelse, äro bland annat följande:

a) Jordbruket.

Utredningar som verkställt i anslutning till 1942 års jordbrukskommittés betänkande ha givit vid handen att betydande produktionsökningar kunna åstadkommas inom det svenska jordbruket utan utvidgning av den brukade arealen.

Ökad användning av konstgödsel har sålunda beräknats kunna resultera i en ökning av totalskördarna 1952/53 med cirka 400 miljoner skördeenheter, och en lika stor ökning beräknas uppstå genom växtförädling, ogräsbekämpning etc. Den totala skörden skulle därmed stiga med cirka 8,5 % till 10 200 miljoner skördeenheter. Därtill kommer en kontinuerlig förbättring av utbytet i animalieproduktionen.

Denna allmänna produktionsökning medför minskat importbehov av vissa livsmedel, samtidigt som den förutsätter en ökad import av jordbruksråvaror och utrustning. Import- och exportberäkningarna för 1952/53 i föreliggande utredning äro baserade på en inriktning av jordbruksproduktionen, som nära ansluter sig till de riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken, som dragits upp av 1942 års jordbrukskommitté.

Den kalkylerade produktionen av olika produkter har sammanställts med de konsumtions- och förbrukningsberäkningar som utförts av nämnda kommitté. Därvid har förutsatts fri konsumtion utan ransoneringar och oförändrade relativa priser. Dessa beräkningar ge till resultat

att full självförsörjning med brödsäd kan åstadkommas 1952/53,

att smörproduktionen sedan försörjningen med konsumtionsmjölk och utfodringsmjölk säkerställts kommer att uppgå till cirka 100 000 ton utgörande knappt $\frac{2}{3}$ av den beräknade totalkonsumtionen (155 000) av matfett (smör och margarin),

att den beräknade oljevästodlingen möjliggör en produktion av 20 000 ton margarin och 30 000 ton oljekakor 1952/53,

att den inhemska sockerproduktionen kommer att uppgå till 300 000 ton jämfört med en beräknad total inhemsk förbrukning av 375 000 ton,

att den på inhemska fodermedel baserade köttproduktionen kan beräknas uppgå till 135 000 ton jämfört med en beräknad totalkonsumtion av 180 000 ton, medan motsvarande kvantiteter för fläsk äro 150 000 ton respektive 175 000 ton.

Den totala ökningen av jordbrukets produktionsvolym kräver som nämnts ökad användning av gödningsämnen och sedan hänsyn tagits till möjligheterna för ökad inhemsk produktion har det ökade importbehovet av konstgödsel jämfört med 1947 anslagits till 50 000 ton kväve (15,5 %-ig), 50 000 ton kali och 115 000 ton superfosfat (i råfosfatform).

För att fullt täcka behovet av matfett kräves en import av fettråvaror

motsvarande 30 000 ton färdigt margarin. Samtidigt erhålles då också en viss mängd oljekakor som tillsammans med produktionen på basis av inhemska råvaror beräknats onödiggöra en ökning av importen utöver 1947 års volym (cirka 100 000 ton).

Beträffande socker kommer 1952/53 ett betydande importbehov, cirka 75 000 ton, alltjämt att föreligga, om de beräknade konsumtionsbehoven fullt skola tillfredsställas. 1947 var importen cirka 17 000 ton.

Slutligen föreligger vid fri konsumtion och oförändrade priser ett importbehov 1952/53 av kött på 45 000 ton och av fläsk på 25 000 ton. Fläskproduktionen inom landet kan emellertid ökas, om fodermedel importerats. En import av cirka 100 000 ton majs (40 000 ton 1947) skulle möjliggöra en tillfredsställande fläskkonsumtion 1952/53.

Det är nu icke möjligt att bedöma, huruvida en fullständig täckning av de ovan angivna behoven av jordbruksprodukter kan åstadkommas 1952/53 vid en samtidig balans i de utländska betalningarna. Man synes dock kunna räkna med en fri konsumtion av brödsäd, matfett och sannolikt även fläsk. Huruvida en begränsning i någon form av kött- och sockerkonsumtionen efterfrågas blir beroende av de avvägningar, som måste göras i fråga om importens sammansättning. En begränsning av konsumtionen av livsmedel av lättare umbärlig karaktär torde få förutsättas.

Det bör emellertid framhållas att en annan inriktning av jordbruksproduktionen än den här skisserade och av 1942 års jordbrukskommitté förordade kan minska importbehoven och/eller förbättra försörjningen på vissa områden. Sålunda skulle en mer omfattande oljeväxtodling än den här förutsatta, t. ex. motsvarande den år 1948 aktuella, möjliggöra en ökad margarinproduktion på basis av inhemska råvaror. Därigenom skulle antingen importen av fettråvaror kunna minskas eller smörproduktionen vid oförändrad matfettförsörjning begränsas. I senare fallet skulle en ökad kvantitet foder för köttproduktion (uppfödning av gödboskap) kunna erhållas och därmed antingen importen av kött minskas eller försörjningen förbättras. Detta resonemang bygger på det förhållandet att utbytet av matfett vid brukningen av en given areal är flerdubbelt större vid oljeväxtodling för margarinproduktion än vid fodermedelsodling för smörproduktion, varför vid oförändrad försörjning en nettoökning av den areal, som icke behöver användas för matfettproduktion, erhålles. Därtill kommer att en större omfattning av oljeväxtodlingen även möjliggör en ökad produktion av oljekakor varav importen sålunda kan minskas.

En rationell jordbruksproduktion kräver även ökad användning av jordbruksmaskiner, även om detta icke medför en *omedelbar* ökning av produktionen. Av den jordbrukstekniska sakkunskapen har angivits som önskvärt, att tillförseln av traktorer ökas upp emot 10 000 per år. Den inhemska produktionen torde snart komma att ökas till 7 000 och på längre sikt är en ytterligare ökning möjlig, varav dock en del lämpligen avsättes på export.

b) Vattenkraftens utnyttjande och den elektrotekniska industrien.

Inom den svenska vattenkraftsindustrien pågår en snabb utbyggnad för att möta den beräknade ökningen av efterfrågan på elektrisk kraft. Denna ökning sammanhänger främst med utbyggnaden av olika industrier, i främsta rummet malmbrytning och metallindustri, pappersmasse- och pappersindustri samt kemisk-teknisk industri, samt med den allmänna utvecklingen mot en längre driven mekanisering av produktionen. Den fortsatta utbyggnaden av vattenkraften bildar sålunda en av de viktigaste grundvalarna för utvecklingen av högre produktion och effektivitet och får därför tillmätas en hög prioritet i ett långsiktigt utvecklingsprogram för landets produktiva resurser.

Produktionen av elektrisk kraft, som före kriget uppgick till 9 miljarder kWh, beräknas 1953 ha stigit till 21 miljarder kWh. Enbart under sexårsperioden 1947—1953 stiger kraftproduktionen med 8 miljarder kWh eller 1 300 miljoner kWh per år. Utbyggnaden av vattenfallen har successivt skjutits mer och mer mot norr och ett viktigt led i utbyggnadsprogrammet bildar därför de stamlinjer, som förbinda landets hela kraftnät.

Totala kostnaden under den närmaste 5-årsperioden för detta utbyggnadsprogram beräknas närma sig 1½ miljard kronor, varav en betydande del utgör kostnader för importerade maskiner och materiel.

Utbyggnaden av kraftverken ställer emellertid i främsta rummet ökade krav på landets elektrotekniska industri. Kapaciteten för tillverkning av elektrisk materiel, generatorer, transformatorer, elektro-tekniskt porslin m. m., beräknas i början av 1950-talet ha ungefär fördubblats i jämförelse med åren närmast före kriget. De investeringar, som fordras för detta ändamål, ha till viss del redan genomförts, men ännu återstår omfattande nybyggnader och betydelsefulla maskinanskaffningar. En förutsättning för att utbyggnadsprogrammet på detta område skall kunna fullföljas är, att antalet arbetare inom den elektro-tekniska industrien kan ökas med 5 000 man under loppet av fyra år. För att detta skall bli möjligt, kräves en stark koncentration av bostadsbygget till de orter (Västerås, Ludvika, Finspång, Bromölla m. fl.), där en utbyggnad av industrien nu äger rum. Under förutsättning att utbyggnadsplanerna kunna genomföras, bör det bli möjligt att i stort sett åter uppnå och i vissa avseenden väsentligt överskrida förkrigstidens exportvolym för elektrisk materiel samtidigt som de inhemska behoven tillfredsställas.

c) Järnmalm.

Den svenska produktionen av järnmalm beräknas år 1949 åter närma sig samma nivå som åren före det senaste världskriget. Tekniska möjligheter synas föreligga att utan mycket stora investeringar öka brytningen vid vissa lappländska och mellansvenska gruvor med sammanlagt omkring 2 miljoner ton. Detta skulle dock förutsätta en ökning av arbetsstyrkan med sammanlagt omkring 500 man. För deras räkning fordras ett motsvarande antal nya bostäder. Den del av produktionsökningen, som överstiger 1 miljon ton, skulle dock knappast kunna upprätthållas mer än några år.

En större bestående ökning av malmbrytningen försvåras därav, att den mest lättarbetade delen av malmfälten, dagbrottet i Kiruna, kommer att vara slutbruten inom en icke avlägsen framtid. Malmbrytningen får därefter helt läggas under jord. En mera betydande varaktig ökning av malmexporten, exempelvis med fem miljoner ton, torde därför förutsätta, att man tar upp brytning av hittills outnyttjade lappländska malmreserver. I samband därmed uppstå emellertid också nya transportproblem, som torde kräva betydande investeringar. Ehuru dessa frågor synas vara av den största betydelse, har det icke varit möjligt för de sakkunniga att gå närmare in på dem. Sitt största intresse få emellertid dessa problem först på längre sikt, bortom den närmaste femårsperioden.

d) Järn och stål.

Inom den svenska järnindustrien har efter kriget inletts en genomgripande omdanings- och utbyggnadsprocess, som väntas ge till resultat en mycket betydande ökning av produktionen fram till år 1953. Den sammanlagda investeringskostnaden under åren 1948—1952 uppskattas till $\frac{1}{2}$ miljard kronor, varav 400 miljoner faller på åren 1948/49 samt 1949/50. Investeringarna kräva för sitt genomförande en import av maskiner till en kostnad av 120 miljoner kronor, varav 90 miljoner under de båda närmaste åren. De planerade inköpen från Amerika beräknas uppgå till ett värde av 36 miljoner kronor.

För att dessa planer skola kunna genomföras, måste dock i första hand en brist på arbetskraft om 3 700 man täckas och därutöver en ytterligare ökning med närmare 3 000 man komma till stånd. Av denna ökning av arbetarantalet faller dock 1 400 man på det nya järnverket i Norrbotten, där möjligheterna att skaffa arbetskraft äro större än i Mellansverige. Uppenbarligen kräves, för att detta program skall kunna genomföras, att bostadsbyggandet på vissa bruksorter ges prioritet.

Den förändring av försörjningsbalansen för tackjärn respektive handelsfärdigt järn och stål, som kan väntas bli resultatet av denna utbyggnad, framgår av tabell 2.

I denna balans har man utgått ifrån, att förbrukningen inom landet fram till 1952 icke kommer att stiga över 1947 års nivå. Visserligen måste man räkna med en fortsatt utbyggnad av den järnförbrukande verkstadsindustrien, men å andra sidan skulle enligt den nedan angivna investeringsplanen byggnadsverksamheten minskas i jämförelse med 1947 års nivå.

En export av 200 000 ton färdigt järn och stål innebär mer än en fördubbling i jämförelse med år 1947 men överstiger å andra sidan icke förkrigstidens nivå. Det skulle i och för sig varit önskvärt att få till stånd en större ökning av järn- och stålexporten. Men utbyggnaden av kapaciteten har i främsta rummet inriktats på handelsjärn för hemmamarknadens behov.

De förändringar av import och export, som följa med järnindustriens utbyggnad, ha beräknats ge landet en nettobesparing i främmande valutor räknat i 1947 års priser av omkring 360 miljoner kronor. Den nya produktionen beräknas taga i anspråk 800 miljoner kWh elektrisk energi per år.

Tabell 2. Försörjningsbalanser för järn och stål samt tackjärn.

Ton.		
<i>Tackjärn.</i>		
	1947	1952
Inhemsk konsumtion:		
ståltillverkning	685 000	1 100 000
gjuterier	133 000	140 000
Export	16 400	—
	<u>Summa</u>	<u>1 240 000</u>
Inhemsk produktion	693 600	1 200 000
Importbehov	140 800	40 000
	<u>Summa</u>	<u>1 240 000</u>

Valsat järn och stål.

Inhemsk konsumtion	1 420 500	1 400 000
Export (exkl. tackjärn)	86 700	200 000
	<u>Summa</u>	<u>1 600 000</u>
Inhemsk produktion	837 900	1 400 000
Importbehov	669 300	200 000
	<u>Summa</u>	<u>1 600 000</u>

e) Övriga industrier.

Det är icke möjligt att i detalj beröra den utveckling, som kan beräknas äga rum inom andra svenska industrier. Det bör emellertid framhållas, att även om den svenska industrien tekniskt och ekonomiskt i jämförelse med andra europeiska länder i stort sett ligger på en relativt hög nivå, mycket betydande behov föreligger av nybyggnader samt anskaffning av nya maskiner, vilka i stor utsträckning måste importeras, delvis från Förenta staterna. Delvis är denna maskinimport nödvändig för att övervinna de hämningar inom produktionen, som blivit en följd av knappheten på arbetskraft. I andra fall kan en fortsatt modernisering och mekanisering frigöra arbetskraft för nya produktionsuppgifter. Det är i detta sammanhang icke möjligt att utpeka några industrier, som i särskilt hög grad kunna göra anspråk på prioritet för sina investeringsplaner.

Som exempel kan emellertid nämnas att den svenska textilindustrin, och särskilt bomulls- och trikåindustrin, på grund av den minskade tillgången på arbetskraft, som delvis sammanhänger med tillbakagången av flerskiftsarbetet, icke kunnat upprätthålla sin produktion på samma nivå som före kriget. Följden har blivit, att importen av färdiga textilvaror måst ökas. En import av moderna amerikanska maskiner (exempelvis för spinnerier och strumpfabriker) skulle möjliggöra ett återställande av den inhemska produktionen utan någon förnyad ökning av arbetarantalet.

Bland områden, där en utveckling av produktionen äger rum, som icke berörts i det föregående, kan nämnas tillverkningen av olika metaller, järn- och metallmanufaktur exempelvis helpressade badkar, verkstadsprodukter såsom skriv- och räknemaskiner, cellull, konstsilke, pressmassor, andra kemiska produkter, cement samt »prefabricated» trähus av ny träbesparande konstruktion. En ökning av de svenska oljeraffinaderiernas kapacitet har också beräknats äga rum (jämför tabell I).

f) Varven och handelsflottan.

De svenska varvens kapacitet har under de senaste åren utbyggts så, att de årliga leveranserna kunnat ökas från 175 000 bruttoton före kriget till för närvarande 250 000 bruttoton per år. Härigenom har det blivit möjligt att samtidigt öka leveranserna till andra europeiska länder (främst Norge) samt att fortsätta utvecklingen av den svenska handelsflottans tonnage.

Vid slutet av år 1947 hade handelsflottan, trots förluster under kriget, ökats till ett sammanlagt tonnage av 1,9 miljoner bruttoton, en ökning med närmare $\frac{1}{5}$ i jämförelse med tiden före kriget. Under de närmaste fyra åren beräknas bruttotillskottet bli omkring 100 000 ton per år, i huvudsak från svenska varv. Nettoökningen fram till 1952/53 har uppskattats till omkring 300 000 ton.

Genom denna utveckling beräknas handelsflottans nettoinsegling i främmande valuta vid nuvarande frakter ökas med omkring 100 miljoner kronor. Denna utveckling kommer att ge ett välkommet tillskott till de svenska valutainkomsterna och förvandla det nuvarande underskottet på betalningsbalansens transportkonto till ett mindre överskott. En förutsättning för en gynnsam utveckling på detta område är emellertid, att den internationella sjöfarten icke underkastas restriktioner, dikterade av nationella monopolsträvanden.

g) Turistväsendet.

Inkomsterna av utländska turister i Sverige hållas för närvarande tillbaka av bristen på transportmedel samt minskningen i jämförelse med förkrigstiden av antalet tillgängliga hotellrum. En viss begränsad ökning av turistinkomsterna beräknas bli möjlig

- a) genom den ökade kapaciteten hos flygtrafiken,
- b) genom upprustning och utvidgning av hotellbeståndet,
- c) genom att lämna företräde på vissa hotell åt utländska turister.

Ökningen av turistinkomsterna kommer dock i varje fall att stanna vid ett relativt blygsamt belopp.

Avd. III. Ett »exportprogram».

1. Utvecklingsmöjligheter på olika områden.

I tabell 3—6 har en bild givits av exportutvecklingen sedan tiden före kriget för olika delar av den svenska exporten. Sammanlagt hade exportens värde år 1947 sedan 1936/38 stigit med omkring 80 %. Under åren 1948 och 1949 beräknas exporten (i 1947 års priser) stiga med omkring 10 % från 1947 års nivå. Därigenom skulle exportvärdet fördubblas i jämförelse med åren 1936/38 och omkring $\frac{1}{3}$ av det underskott i betalningsbalansen som svarar mot 1947 års import skulle fyllas ut. För att uppnå full balans vid 1947 års import skulle det emellertid som tidigare berörts krävas en ökning av exporten med $\frac{1}{3}$ över 1947 års nivå eller till närmare 10 % över 1936/38 års volym och 140 % över dess värde. Alla dessa kalkyler bygga dock på förutsättningen att »terms of trade» icke försämras i jämförelse med år 1947.

a) Skogsprodukterna.

Såsom framgår av en jämförelse mellan tabell 3 och tabell 6 sammanhänger stegringen av exportvärdena för skogsindustriens produkter i främsta rummet med en betydande stegring av priserna sedan förkrigstiden. Exporten av trävaror och pappersmassa har gått tillbaka, medan papp och papper obetydligt ökats med omkring 10 %. Endast wallboardindustrien har befunnit sig i snabb expansion med en flerdubbling av exporten.

Inom ramen för den minskade volymen har dock i fråga om pappersmassa en förskjutning mot högre kvaliteter ägt rum, som delvis förklarar exportvärdets stegring. Den svenska cellulosaindustriens kapacitet för blekning av massa har sålunda fördubblats sedan år 1939 och är numera tillräcklig för blekning av halva exportkvantiteten kemisk massa. Produktionen har i växande utsträckning inriktats på silkesmassa och blekta kvaliteter pappersmassa.

Tabell 3. Exportprogram 1952/53 jämfört med exporten 1936/38 och 1947.

	Miljoner kronor				Indextal		
	1936/38 medeltal	1947	1952/53	förändring 1947— 1952/53	1936/38 = 100		1947 = 100
					1947	1952/53	1952/53
Lantbruksprodukter	132·1	113·0	113·0	—	86	86	100
Malmer och metaller.....	456·5	409·3	754·2	+ 344·9	90	165	184
Maskiner etc.	247·3	570·9	805·0	+ 234·1	231	325	141
Trävaror	218·9	347·8	463·0	+ 115·2	159	212	133
Pappersmassa	354·2	877·0	856·4	— 20·6	248	242	98
Papper och papp	141·1	491·4	591·5	+ 100·1	348	419	120
Övriga varor	324·0	430·6	474·8	+ 44·2	132	147	110
Summa	786·0	3 240·0	4 057·9	+ 817·9	181	227	125

Tabell 4. Export av verkstadsprodukter.

Varugrupp	1938	1947	Index 1938 = 100
	miljoner kronor		
<i>Maskiner och apparater ej el.</i>	115·0	236·4	206
Förbrännings- o. varmluftsmotorer	12·8	27·2	213
Metallbearbetningsmaskiner	7·1	19·5	275
Mjölkskumningsmaskiner	13·8	16·8	122
Pappers- o. dyl. maskiner	4·6	6·1	133
Ångturbiner	4·6	7·4	161
Kylmaskiner	7·4	12·8	173
Övriga maskiner o. apparater ej el.	64·7	146·6	227
<i>Maskiner och apparater el. samt el. mat.</i>	61·9	112·2	181
Generatorer	17·1	21·2	124
El. fläktar, dammsugare	13·0	13·8	106
Akkumulatörer	2·2	10·0	455
Telefon- o. telegrafapp.	10·6	28·1	265
El. specialapp.	5·2	22·8	438
Övriga maskiner o. app. el.	13·8	16·3	118
<i>Kul- och rullager</i>	51·7	63·9	124
<i>Kokapparater av mässing f. fl. bränsle</i>	6·0	12·4	207
<i>Transportmedel</i>	79·7	176·3	221
Bilar	19·9	39·7	199
Fartyg	54·3	119·9	221
Övriga transportmedel	5·5	16·7	304
<i>Instrument m. m.</i>	13·1	45·6	348
Skriv- o. räknemaskiner	6·7	25·8	385
Instrument ol. sl.	4·2	13·4	319
Övriga instrument	2·2	6·4	291
<i>Vapen</i>	26·8	8·3	31
Summa	354·2	655·1	185

Tabell 5. Export av produkter inom gruppen »övriga» varor.

Varugrupp	1938	1947	Index 1938 = 100
	miljoner kronor		
Mineraliska och fossila ämnen exkl. malm	26·8	38·0	142
Kemiska produkter	63·2	117·0	185
Hudar, skinn	29·5	14·7	50
Arbeten av papper samt tryckalster	6·6	26·4	400
Textilvaror	25·5	38·5	151
Porslin, glas etc.	14·2	20·2	142
Järn- och metallmanufaktur (exkl. kullager och kokkärl)	125·9	174·7	139
Diverse	14·3	27·9	195
Summa	306·0	457·4	149

Tabell 6. Exporten av svenska stapelvaror.

	1936/38	1947	Beräknad export		Indextal 1936/38 = 100		
			1949	1952/53	1947	1949	1952/53
			Järnmalm . . . . . milj. ton	12·6	8·5	12·2	13·2
Handelsfärdigt järn och stål . . . . . 1 000 ton	182	92	120	200	51	66	110
Trävaror, sågade och hyvlade . . . . . 1 000 stds	861	433	500	600	50	58	70
Pappersmassa . . . . . 1 000 ton	2 271	1 798	1 840	1 760	79	81	77
Papp och papper . . . . . 1 000 ton	553	552	600	680	99·8	108	123
Wallboard . . . . . 1 000 ton	22	76	90	100	345	409	455

Under år 1948 och 1949 har man tack vare träbesparande åtgärder inom landet lyckats något höja trävaruexporten. Enligt den plan för besparing av trävaror inom bostadsbyggandet, som behandlas i det följande, skulle det vara möjligt att fram till 1952/53 ytterligare öka trävaruexporten med 100 000 stds.

Även pappersexporten har kunnat ökas över 1947 års nivå genom pappersbesparande åtgärder och en ökning av kapaciteten. Under de närmaste åren förutser man en ytterligare ökning av pappersindustriens kapacitet, vilken vid oförändrad hemmakonsumtion skulle möjliggöra en ytterligare ökning av exporten till något mer än $\frac{1}{5}$ över förkrigsnivån. Denna ökning motvägs dock till en viss del av en minskad exportmöjlighet i fråga om pappersmassa.

Genom den utveckling som här berörts skulle skogsindustriens export i 1947 års priser kunna fram till 1952/53 ökas med omkring 180 miljoner kronor över 1947 års nivå. I övrigt förutser man icke någon möjlighet att öka skogsindustriens export med hänsyn till den begränsade råvarubasen.

En ytterligare ökning av exportvärdet skulle dock kunna åstadkommas, om det vore möjligt att på längre sikt öka exporten av färdiga trähus, dörrar och andra snickerier. Inom den del av den svenska snickeriindustrien som tillverkar sådana produkter har under de senaste åren pågått och pågår en mycket lovande utveckling. För en export av denna art resa sig emellertid handelspolitiska hinder och man har därför i det här diskuterade exportprogrammet icke vågat räkna med en mera betydande utveckling på dessa områden. För såväl snickeriindustriens produkter som för pappersindustriens gäller, att åtgärder för att sänka tullarna i utlandet, eventuellt i form av en europeisk tullunion, skulle få den allra största betydelse för deras expansionsmöjligheter.

b) Järnmalmen.

Möjligheterna att öka järnmalmsexporten begränsas i främsta rummet av olika tekniska svårigheter, av höga investeringskostnader samt av bristen på arbetskraft. Trots dessa svårigheter beräknas exporten under år 1949 åter stiga upp till 12 miljoner ton, d. v. s. samma nivå som före kriget. En ytter-

ligare ökning med ett par miljoner ton skulle som tidigare berörts vara tekniskt möjligt att genomföra, men det är tveksamt, om den mer än delvis kan förverkligas.

c) Järn och stål.

Nedgången i exporten av järn- och stålprodukter sammanhänger dels med den ökade efterfrågan från hemmamarknaden, dels med svårigheterna att under nuvarande handelspolitiska förhållanden återvinna gamla exportmarknader. Redan under 1948 och 1949 beräknas dock en ökning av exporten med omkring 25 000 ton komma till stånd och sedan den stora utbyggnaden av järnindustrien under de närmaste åren slutförts, borde förutsättning föreligga för att åter komma upp i förkrigstidens export, d. v. s. 200 000 ton. Som tidigare antytts kan emellertid på detta område komma att uppstå mycket svårlösta marknadsproblem. Konkurrenten från andra länders järnindustri på kvalitetsområdet har utan tvivel skärpts sedan tiden före kriget och möjligheten av en exportökning blir därför i hög grad en kostnads- och prisfråga.

Den valutamässiga vinsten av järnindustriens expansion kan om en sådan exportökning blir möjlig, som tidigare angivits, uppskattas till omkring 360 miljoner kronor.

d) Verkstadsprodukter.

Som tidigare antytts, måste på längre sikt särskilt stor betydelse tillmätas exporten från verkstadsindustrien. Exportens andel av hela produktionen har på detta område nedgått från 37 % före kriget till omkring 20 % år 1947. Såsom tidigare framhållits har exporten av verkstadsprodukter i särskilt hög grad drabbats av de handelspolitiska svårigheter, som nu göra sig gällande på olika marknader. Kunde dessa undanröjas, så att en friare och mera stabil export till olika länder bleve möjlig, föreligga otvivelaktigt mycket stora expansionsmöjligheter för flera viktiga grenar av den svenska verkstadsindustrien. Denna uppfattning har kommit till uttryck under en serie överläggningar med representanter för olika verkstadsföretag.

Möjligheterna att öka exporten på detta område äro i särskilt hög grad beroende av de åtgärder, som vidtagas för att begränsa efterfrågan från hemmamarknaden. Som ett exempel kan nämnas exporten av telefon- och telegrafmateriel. Utvecklingen av det svenska telefonväsendet har efter kriget påskyndats både genom anslutning av flera abonnenter och genom automatisering av telefonnätet. Antalet årligen tillkommande nya abonnenter har sålunda tredubblats i jämförelse med förkrigstiden. En begränsning av tillströmningen på detta område beräknas möjliggöra en betydande ökning av exporten.

Det är omöjligt att utan en mera ingående undersökning bedöma, vilken expansion av verkstadsexporten, som skulle vara möjlig på något längre sikt. En ökning av exporten inom den närmaste 5-årsperioden med omkring 40 % från 1947 års nivå har dock antagits ligga inom det praktiskt möjligas gräns.

Detta innebär dock uppenbarligen en mycket stor exportansträngning och det bör än en gång understrykas att det förutsätter dels en allmän köpkraftsbe- gränsande politik, som bland annat underlättar anskaffning av arbetskraft, dels åtgärder för skydd mot regleringsbekymmer och stimulans åt företag som vilja öka sin export, dels åtgärder för att hålla tillbaka efterfrågan inom landet på särskilda strategiska områden.

e) Övriga varor.

Samma problemställning är aktuell för gruppen »övriga» produkter, där särskilt järn och metallmanufaktur, kemiska produkter, textil- och lädervaror samt möbler kunna erbjuda ökade exportmöjligheter. De potentiella möjlig- heterna på detta område äro säkerligen betydande men exportökningen har försiktigtvis anslagits till endast omkring 10 % i förhållande till 1947 års volym.

En stor del av den exportökning som här diskuterats kan redan sägas vara på god väg genom den utveckling, som kommit till stånd inom olika företag respektive genom de ansträngningar, som nu pågå, och de planer, som ha upp- gjorts för framtiden. På andra punkter kräves det en ytterligare planläggning och eventuellt restriktiva åtgärder på hemmamarknaden för att exportexpan- sionen skall kunna komma till stånd. Beträffande vissa punkter i programmet har det icke varit möjligt för kommittén att taga ställning till, huruvida de kunna realiseras eller huruvida ens en utveckling i angiven riktning är önsk- värd. För en lösning av sådana frågor kräves både mera tid och auktoritet än som stått till kommitténs förfogande.

Det är givetvis icke möjligt att nu överblicka alla de möjligheter, som kunna visa sig till en ökad export under den fortsatta utvecklingen inom 5-årsperioden. Detta blir beroende både av nya tekniska och organisatoriska framsteg inom den svenska exportindustrien liksom även av den handelspo- litiska utvecklingen och förändringarna på olika marknader.

2. Produktions- och exportbefrämjande åtgärder.

Det må ännu en gång understrykas, att de produktionsansträngningar och det exportprogram, som i det föregående skisserats *knappast kunna förverk- ligas annat än i en miljö med balanserad ekonomi*, som skapar en viss rörelse- frihet i fråga om dispositionen av resurser, sådana som råvaror och arbetskraft för viktiga produktionsändamål.

I allmänhet äro produktionsplanerna så upplagda, att det kräves flera år innan det fulla resultatet mognar ut i en ökad produktion. Då man måste utgå från att trots köpkraftsbe- gränsande åtgärder landet knappast under de närmaste åren kan komma ur sin likviditetskris med däremot svarande restriktioner, regleringar och knapphet på varor, måste åtgärder vidtagas för att bana väg för produktionsutvecklingen genom att i olika avseenden bereda prioritet för de särskilt viktiga produktionsmålen. I första hand synes åtgärder böra vidtagas för att

a) reservera valutor för inköp av nödvändiga maskiner, annan materiel samt råvaror för den utvidgade produktionen;

b) tillse, att de nödvändiga investeringarna icke hindras genom brist på kredit eller genom vägrat byggnadstillstånd;

c) åstadkomma en effektiv förmedling eller skolning av arbetskraft respektive en sådan lönebildning, att området i fråga framstår som attraktivt;

d) giva de samhällen, inom vilka produktionen utvecklas, särskild prioritet i fråga om byggandet av nya bostäder i syfte att underlätta rekryteringen av arbetskraft.

Dessutom böra åtgärder övervägas, som syfta till att i ena eller andra formen bereda kompensation för risktagandet i samband med ny exportproduktion.

Av särskild betydelse är, att dessa stödåtgärder verkligen *koordineras*, så att de frågor, som uppstå kring en viss produktion kunna lösas i ett sammanhang. En sådan koordination torde endast kunna åstadkommas på regeringsplanet.

Avd. IV. Betalningsbalansen, importen och den svenska standarden.

1. Betalningsbalansen 1952/53.

De ökningar från 1947 års nivå av exporten, som under ovan angivna förutsättningar angivits vara möjliga fram till 1952/53, ha uppskattats till ett värde av 817 miljoner kronor i 1947 års priser. På fem år skulle sålunda *exportvolymen ökas med omkring $\frac{1}{4}$* från 1947 års läge med dess fulla sysselsättning. Hur stor än denna exportansträngning kan förefalla, får man komma ihåg, att den ej höjer exportvolymen längre än till 1936/38 års nivå. Ökningen på vissa håll motväges av nedgången för de viktigaste exportprodukterna. Om möjligt bör man därför sikta till en ändå större stegring av exportens volym.

Det är naturligtvis möjligt att fortsatta exportansträngningar kunna ge ett större resultat, än det här uppställda exportprogrammet, men det har ansetts vara lämpligt att försiktigtvis räkna med att exportökningen stannar vid det angivna beloppet. Genom denna ökning utfylles vid 1947 års »terms of trade» omkring $\frac{2}{3}$ av det beräknade underskottet i betalningsbalansen, om man som mål uppställer att möjliggöra en import av 1947 års volym och om hänsyn tas till förbättringen av de osynliga posternas netto.

För att uppnå fullständig balans måste, såsom framgår av tabell 7, importen sänkas från 1947 års nivå med 350 miljoner kronor eller omkring 7%. Från denna minskning kan lämpligen avdragas den lagerökning av textilvaror, som beräknats ingå i 1947 års import med cirka 300 miljoner kronor. Den verkliga minskningen av importen för löpande förbrukning nedgår därmed till endast omkring 50 miljoner kronor. Man kan sålunda säga, att det export-

Tabell 7. Betalningsbalans 1947 och 1952/53.

Sammandrag, miljoner kronor.

	1947	1952/53 (1947 års priser)	Förbättring av betalnings- balansen 1947-1952/53
Import fob	-4 604	- 4 259	+ 345
Export	+ 3 240	+ 4 057	+ 817
Handelsbalans	- 1 364	- 202	+ 1 162
Transporttjänster	- 29	+ 148	+ 177
Övriga »osynliga» poster.....	- 47	+ 54	+ 101
Summa »osynliga»	- 76	+ 202	+ 278
Betalningsbalans	- 1 440	± 0	+ 1 440

program, som här lagts upp, i det närmaste är tillräckligt för att år 1952/53 möjliggöra en import, som i volym motsvarar 1947 års import för löpande förbrukning.

Inom ramen för den något minskade importen ha emellertid betydande förskjutningar antagits äga rum, som svara mot den ekonomiska utvecklingen fram till 1952/53. En *ökning av importen* av gödningsmedel, fodervaror, socker och andra livsmedel, bränsle, metaller av annat slag än järn, bomull och ull — en ökning som svarar mot de uppställda produktionsmålen — har uppvägs av en *minskad import* av spannmål, järn och stål, vissa textilvaror, lastbilar, maskiner m. m. — av vilka produktionen inom landet ökas — samt av vissa livsmedel, personbilar och annat konsumtionskapital, som ansetts mera umbärliga. Den *omläggning av importens struktur* som antagits äga rum inom en given ram kan således sägas innebära, att man genom ökad produktion inom landet och i mindre grad en nedskärning av mera umbärlig import berett utrymme för den ökade import som svarar mot den allmänna produktionsstegringen.

2. Ett investeringsprogram 1947—1952/53.

Det program för investeringarnas utveckling, som uppställts, står även i nära samband med det ovan skisserade produktionsprogrammet. De investeringar, som äro nödvändiga för produktionens utveckling, ha givits en klar prioritet. Men därjämte har hänsyn tagits till andra ekonomiska och sociala målsättningar.

a) Investeringsverksamheten 1947 och 1948.

De totala bruttoinvesteringarna i vårt land i byggnader och anläggningar, maskiner och transportmedel samt varulager (så långt de sistnämnda äro kända) ha stigit från ett värde av 3 118 miljoner kronor 1938/39 till 7 208 miljoner kronor år 1947. Härvid har ökningen i varulagren år 1938/39 på tämligen lösa grunder uppskattats till 250 miljoner kronor, medan den statis-

tiskt redovisade lagerökningen på sådana områden, för vilka uppgifter föreligga, år 1947 uppgick till 500 miljoner kronor. Övriga investeringar ha sålunda stigit från 2 868 miljoner kronor 1938/39 till 6 708 miljoner kronor 1947. Investeringarna sistnämnda år fördelade sig på följande sätt.

	Milj. kr.
1. Bostäder	1 691
2. Egentlig industri	1 823
3. Kraftverk	371
4. Övriga offentliga investeringar	1 607
5. Övriga investeringar	1 216
6. Lagerökning	500
	Summa 7 208

Av investeringarna föll 1947 3 280 miljoner kronor under den kontroll, som byggnadsregleringen representerar. Härav kom en del på s. k. generella tillstånd, medan 2 380 miljoner kronor föll på sådant som numera fordrar särskilda byggnadstillstånd. För 1948 har man räknat med att lagerökningen skulle upphöra och i stället viss lagerminskning äga rum samt med en minskning av övriga investeringar med 450 miljoner kronor i oförändrade priser. Härav kommer 315 miljoner kronor på en begränsning inom ramen för de särskilda byggnadstillstånden, främst i fråga om bostadsbyggandet, 80 miljoner kronor på sådana med tremannatillstånd utförda arbeten, som icke avse nybyggnad av bostäder, huvudsakligen reparationer och underhåll, samt 50 miljoner kronor på övriga investeringar, varvid särskilt märkes minskade inköp av bilar.

En diskussion rörande investeringarnas utveckling fram till 1952/53 synes lämpligen kunna anknyta till den i tablån ovan gjorda grupperingen.

b) Bostadsbyggandet.

Genom begränsningen av tillståndsgivningen har utgifterna för nybyggnad av bostäder nedbringats från 1 340 miljoner kronor 1947 till 1 040 miljoner kronor 1948. På grund av att ett onormalt stort antal lägenheter befunno sig under byggnad vid detta års början, kommer dock tillskottet av nya bostäder att uppgå till omkring 56 000 lägenheter eller nära nog lika mycket som färdigställdes under 1947. De nytillkomna lägenheterna fördela sig med 39 000 på tätorterna (egentligen s. k. kvotorter) och 17 000 lägenheter på landsbygden.

Om man i planerna för 1949 räknar med samma utgifter för bostadsbyggande som för 1948 — 1 050 miljoner kronor — skulle ett lägenhetstillskott under 1949 på för hela landet 45 000 lägenheter kunna erhållas, med säg 35 000 i tätorter och 10 000 på landsbygden. Man kommer nämligen inte att nästa år ha en reserv av bostäder under byggnad av den onormalt stora omfattning, som man hade innevarande år.

I samband med den under kriget påbörjade efterkrigsplaneringen gjordes

prognoser rörande det framtida behovet av bostäder i tätorterna. På grundval härav upplades planer för bostadsproduktionen, vilka siktade till en årlig produktion av omkring 45 000 lägenheter i tätorterna. Härigenom beräknades bostadsbristen vara hävd inom en tidrymd av cirka 3 år från krigsslutet, varefter utrymme skulle finnas för en betydande sanerings- och standardhöjningsverksamhet. Hushållstillskottet i tätorterna beräknades därvid på grundval av vissa antaganden rörande dödligheten, inflyttningsöverskotten, civilståndsfördelningen och hushållsfrekvensen. De faktiska nettotillskotten av antalet hushåll i tätorterna ha under de senaste åren överstigit det högsta alternativet i de år 1944 gjorda beräkningarna. Den aktuella bostadsproduktionen har nått och jämnt varit tillräcklig för att förhindra en markerad skärpning av bostadsbristen och icke medgivit någon lättnad i denna. Det nu beräknade tillskottet för 1948 synes även i huvudsak endast svara mot behovstillväxten.

Emellertid befinner sig hushållsbildningen nu i avtagande: för 1949 beräknas nettotillskottet av hushåll i tätorterna till 35 000 för att därefter sjunka nedemot och under 30 000.

En stabilisering av bostadsbyggandet på en nivå av 35 000 lägenheter om året i tätorterna och 10 000 lägenheter om året på landsbygden skulle därför — om nuvarande prognoser för hushållstillskottet hålla — kunna anses hindra en försämring av bostadssituationen i samhällena under det närmaste året och möjliggöra en långsam avveckling av bristen under de därpå följande åren.

Ett bostadsbyggande av den omfattningen bör därvid i största möjliga utsträckning inriktas på sådana orter, där lägenheter erfordras för att möjliggöra rekrytering av arbetskraft till exportindustri.

Den sålunda beräknade bostadsproduktionen medför dock successivt en viss höjning av bostadsstandarden och ökar konsumenternas utgifter för bostad exklusive uppvärmning med ett 60-tal miljoner kronor per år.

c) Ett program för besparing av trävaror i bostadsproduktionen.

Den byggnadsvolym av totalt 45 000 lägenheter, som skulle kunna uppställas som riktlinje för de närmaste åren, innebär sålunda en väsentlig begränsning i förhållande till de senaste årens byggande, som legat mellan 55 000 och 60 000 lägenheter. Detta medför givetvis materialbesparingar. Ytterligare sådana kunna vinnas dels genom en viss övergång från trähus till hus av stenmaterial, dels genom iakttagande av sparsamhet med material särskilt vid byggande av trähus. Inom bostadsstyrelsen ha vissa beräkningar utförts rörande verkningarna av sådana förändringar härvidlag, som redan på relativt kort sikt böra kunna åstadkommas.

Beträffande hustyperna göres därvid följande antagande.

	Totalt antal lägenheter	Relativt antal lägenheter i			
		Flerfamiljshus		En- och tvåfam.hus	
		Trähus	Stenhus	Trähus	Stenhus
1946/48	55 000	10	50	35	5
1950	45 000	5	45	30	20
1953	45 000	2	48	25	25

Antagandena innebära sålunda en viss förskjutning från flerfamiljshus till en- och tvåfamiljshus, vilket synes vara i överensstämmelse med rådande tendenser i fråga om efterfrågans inriktning. Flerfamiljshusen koncentreras alltmera på stenhus. Den största förändringen markeras emellertid för en- och tvåfamiljshusen, av vilka stenhusens andel stegvis ökas till hälften. Bostadsvanor och tillgången på murare torde göra en starkare överflyttning utsluten.

I fråga om materialbesparingen på trä, träfiberskivor och papp göres följande antaganden om den procentuella besparingen från nuvarande medelåtgång.

	Flerfamiljs		Enfamiljs	
	Trähus	Stenhus	Trähus	Stenhus
1950	5	3	10	5
1953	10	5	20	10

Som synes förväntas den relativa besparingen bli störst i fråga om trähus och särskilt för mindre trähus. Enligt fackmäns utsago äro dessa antaganden om möjlig träbesparing närmast att anse som försiktiga.

Från dessa utgångspunkter har framräknats följande materialåtgång för bostadsbyggandet.

	1946/48	1950	1953
Antal lägenheter	55 000	45 000	45 000
Trä, 1 000 standards	293	216	187
Träfiberskivor, 1 000 ton	44	28	22
Papp, 1 000 ton	5,4	4,1	3,6
Lättbetongblock, 1 000 m ³	198	273	321
Murtegel, 1 000 m ³	420	401	432

Det bör understrykas, att siffrorna för 1946/48 äro teoretiska, beräknade på den angivna byggnadsvolymen. Den faktiska materialåtgången torde överstiga den sålunda framräknade; för trävaror har den sålunda tidigare uppskattats till omkring 350 000 standards.

Resultatet är sålunda, att en besparing av 100 000 standards trävaror väl bör vara möjlig.

Å andra sidan ökar behovet av lättbetong och murtegel, vilka båda material lätt kunna ersätta varandra. Efter de senaste årens utbyggnad av produktionskapaciteten för cement och lättbetong, överstiger denna för såväl murtegel som lättbetong väsentligt det ovan framräknade behovet.

Omläggningen medför givetvis även vissa förskjutningar i fråga om be-

hovet av andra material, främst järnvaror. Minskningen av den totala byggnadsverksamhetens omfattning spelar härvid stor roll men förändringarna i bostadsproduktionens inriktning påverka endast i ringa utsträckning åtgången av dessa andra material.

En sådan omläggning av bostadsproduktionens inriktning skulle kunna befrämjas genom en rad samordnade åtgärder:

- a) utvecklingen av lättmonterade lättbetongkonstruktioner, särskilt för enfamiljshus,
- b) utbildning av för sådana arbeten lämplig arbetskraft samt en anpassning av för byggnadsfacket gällande avtalsbestämmelser,
- c) upplysnings- och propagandaverksamhet,
- d) eventuellt en förskjutning av prisrelationen mellan trä- och stenmaterial, som svarar mot deras relativa knapphet.

I den mån sådana åtgärder icke visa sig tillräckliga, finnes möjlighet att i viss grad dirigera produktionens inriktning i samband med den allmänna bostadspolitik.

En stabilisering av nyproduktionen av bostäder på den nivå, som ovan angivits, betyder i 1947 års priser en nybyggnadskostnad på 1 050 miljoner kronor. Härtill kommer underhåll av bostadsbeståndet, vilket 1947 beräknas ha kostat 372 miljoner kronor. Man synes böra räkna med någon ökning härav på längre sikt, bland annat med hänsyn till den förutsatta ökningen av fastighetsbeståndet. Det antages därför, att underhållet av bostäder 1952/53 stigit till 400 miljoner kronor och att de totala bruttoinvesteringarkostnaderna på bostadsområdet därför ökat till 1 450 miljoner kronor.

d) Egentlig industri.

Industriens bruttoinvesteringar på 1 823 miljoner kronor år 1947 beräknas av konjunkturinstitutet ha sammansatts av 467 miljoner kronor i underhåll och 1 356 miljoner kronor i nyinvesteringar (brutto, utan avdrag för samtidig värdeminskning eller utrangering av befintliga kapitalföremål), av vilken senare summa i sin tur 627 miljoner kronor kom på byggnader och anläggningar samt 729 miljoner kronor på maskiner.

Under 1948 har en viss minskning av sådan nybyggnadsverksamhet för industrien, som kräver särskilt byggnadstillstånd, företagits, nämligen från 360 till 280 miljoner kronor medan maskininvesteringarna närmast torde ha något ökat.

På längre sikt synes man kunna räkna med att industriens investeringar knappast skola behöva ökas utöver den nu uppnådda nivån utan snarare efter hand kunna förväntas något nedgå. Inom denna ram torde de i det föregående närmare angivna utbyggnadsprogrammen, bland annat för järnbruken, rymmas. Med hänsyn härtill har för 1952/53 räknats med bruttoinvesteringar inom industrien om 1 750 miljoner kronor, uttryckt i 1947 års prisnivå.

e) Kraftverk och elektrisk distribution.

För bruttoinvesteringarna i kraftverk och distributionsanläggningar har för 1947 angivits ett belopp av 371 miljoner kronor. Det pågående utbyggnadsprogrammet på detta område har i det föregående närmare behandlats. Det har medfört någon ökning av investeringarna under 1948 i förhållande till närmast föregående år, men synes kunna fullföljas utan någon ytterligare ökning därutöver. En viss ökning av investeringarna i distributionsanläggning torde vara att förvänta.

Det torde senare få övervägas huruvida en minskning i utbyggnadstempot kan företagas efter 1953, sedan det nu upplagda programmet utförts. Tills vidare synes man böra räkna med ett investeringsvärde 1952/53 på omkring 425 miljoner kronor.

f) Övriga offentliga investeringar.

Övriga offentliga investeringar ha av konjunkturinstitutet beräknats till 1 607 miljoner kronor år 1947. De båda viktigaste områdena äro härvidlag kommunikationsverken och offentliga byggnader.

Statens järnvägar räknar med betydande investeringsbehov under de närmaste åren, bland annat för rälsutbyten och dubbelspårsbyggnader, fortsatt elektrifiering och förnyelse av rullande materiel. Särskilt i fråga om rullande materiel synes det vara nödvändigt att iakttaga sträng återhållsamhet med hänsyn till möjligheterna att öka exporten.

För telegrafverkets del har såsom önskemål uppställts att landets telefonnät blir helautomatiserat till år 1965, att snabbtrafik införes i interurbantrafik, att cirka 80 % av hushållen få telefon fram till 1965, att trådradioprogrammet genomföres och att landsbygdens telefonväsen förbättras enligt riksdagens beslut. Genomförandet av ett sådant program skulle enligt telegrafstyrelsens beräkningar draga en kostnad av cirka 1 miljard kronor under de närmaste 5 åren, d. v. s. i genomsnitt 200 miljoner kronor per år. Med hänsyn till önskvärdheten av att utveckla exporten bör man räkna med en begränsning av investeringsvolymen under de närmaste åren i förhållande till dessa önskemål. Genom pågående utbyggnad av den elektriska svagströmsindustrien bör därvid en väsentlig exportökning bli möjlig.

På vägväsendets område har sedan krigsutbrottet en rätt betydande begränsning av investeringarna tillämpats. En ökning av investeringarna härvidlag torde knappast kunna undgås på något längre sikt, bland annat blir behovet av brobyggande alltmer trängande.

I fråga om offentliga byggnader i övrigt — för förvaltning, sociala ändamål, sjukvård, skolor, kyrkor och samlingslokaler ävensom för militära ändamål — föreligga mycket stora behov. Särskilt gäller detta för sjukvårdsinrättningar och för utbildnings- och forskningsinstitutioner. Inom byggnadsregleringen har återhållsamhet de senaste åren iakttagits med sådana byggen. Vissa möjligheter torde även finnas att uppskjuta dessa. På längre sikt torde

man dock inte kunna räkna med att det skall vara möjligt att hålla tillbaka föreliggande behov härvidlag i den utsträckning som nu skett.

För hela denna grupp — såväl kommunikationsväsendet som offentliga byggen i övrigt — har det därför ansetts ofrånkomligt att främ till 1952/53 räkna med en ökning av investeringarna i jämförelse med 1947 med drygt ett hundratal miljoner kronor till 1 725 miljoner kronor.

g) Övriga investeringar.

Inom restgruppen övriga investeringar rymmas så många olika objekt att en sammanfattande diskussion ställer sig svår. På ett område, nämligen i fråga om nyanskaffningen av bilar, får man kanske räkna med en bestående minskning i förhållande till 1947 års nivå. Detta kan dock väl komma att kompenseras av ökade investeringar på andra områden. Det har ansetts rimligt att räkna med i huvudsak oförändrad investeringsvolym för dessa övriga investeringar tillsammans. För 1952/53 antagas de därför utgöra 1 200 miljoner kronor.

h) Lagerförändringar.

I förevarande kalkyler har förutsatts att utrymme inte finnes för någon motsvarighet till 1947 års extraordinära lagerökning på 500 miljoner kronor. Visserligen kräver en ökad produktion och omsättning också en i huvudsak proportionell ökning av lagren inom olika stadier av produktion och distribution. En sådan lagerökning förmodas 1947 ha förekommit utöver den på vissa områden statistiskt redovisade lagerökningen.

i) Sammanfattning av investeringsprogrammet.

Den föregående diskussionen sammanfattas i följande tablå över de antagna investeringarna 1952/53, uttryckta i 1947 års prisnivå och jämförda med 1947 års investeringar.

	Miljoner kronor		
	1947	1952/53	Ökning + Minskning —
1. Bostäder	1 691	1 450	— 241
2. Egentlig industri	1 823	1 750	— 73
3. Kraftverk och el. distribution	371	425	+ 54
4. Övriga offentliga investeringar	1 607	1 725	+ 118
5. Övriga investeringar	1 216	1 200	— 16
6. Lagerökning	500	—	— 500
	Summa 7 208	6 550	— 658
	Summa exklusive lagerökning 6 708	6 550	— 158

Vad slutligen beträffar investeringarnas utveckling under de mellanliggande åren kan följande anföras. För att det ovan framlagda programmet att öka produktionen och exporten skall kunna förverkligas, är det av vikt, att utrymme för de produktiva investeringarna — i järnverken, kraftverken etc. — beredes under de första åren av perioden. I den mån så finnes påkallat synes

därvid icke omedelbart produktiva investeringar — t. ex. i offentliga byggnader för olika ändamål — böra uppskjutas. I den mån investeringsverksamheten på övriga områden efter hand når en viss mättnadsgrad, torde dessa offentliga investeringar, varav ett mycket betydande behov föreligger, kunna tillåtas att expandera, eventuellt även utöver den omfattning som här ovan angivits för 1952/53.

3. Utkast till en nationalbalans 1952/53.

Beräkningarna rörande den framtida exporten och investeringsverksamheten ha infogats i en nationalbalans för år 1947 respektive 1952/53. Konsumtionen har där beräknats som en restpost, som uppstår sedan exporten och investeringarna fråndragits den samlade tillgången på varor och tjänster.

Det framgår av balanskalkylen, att en ökning av nationalprodukten med 10 % och en nedgång av importen med 7 % netto ökar tillgången på varor och tjänster med 2 088 miljoner kronor eller med drygt 7 %.

Den för löpande förbrukning disponibla tillgången av varor och tjänster stiger samtidigt med 2 592 miljoner kronor eller med drygt 9 %. Av ökningen i varutillgången tages närmare $\frac{1}{3}$ i anspråk för det exportprogram, som tidigare skisserats.

Investeringarna i fast kapital nedgå enligt det ovan angivna investeringsprogrammet med 155 miljoner kronor eller omkring 2 % i jämförelse med 1947 års volym.

Mot dessa program för export och investeringar svarar — under här gjorda förutsättningar om produktivitetens utveckling — en stegring av den sammanlagda konsumtionsvolymen med 1 656 miljoner kronor eller omkring 9 %. Då den svenska folkmängden samtidigt stiger med omkring 5 %, blir den individuella konsumtionsökningen mindre än 5 %. Denna förbättring kan sägas bilda ett netto av å ena sidan en ökad konsumtion av varor, som nu äro ransonerade, å andra sidan en minskning av konsumtionen av vissa mera umbrella importvaror. Såsom framgår av avsnittet om jordbruksproduktionen kan man, även om det uppställda exportprogrammet kan genomföras, knappast räkna med att alla ransoneringar såsom för socker och kött kunna upphävas under den behandlade perioden.

Innebörden av denna disposition av tillgången på varor och tjänster kan sägas vara, att konsumtionen stiger i takt med varutillgången. Investeringarna gå tillbaka i jämförelse med den våldsamma investeringsboomen år 1947. Den uteblivna stegringen av investeringarna tages i anspråk för exporten, vars andel av varutillgången har ökats.

Dessa förskjutningar i den ekonomiska strukturen framgå även av nedanstående relationstal mellan export, investeringar och konsumtion:

	1938/39	1947	1952/53
	%	%	%
Export	13,3	11,4	13,2
Investeringar (exklusive lagerökning)	20,4	23,5	21,2
Konsumtion	66,3	65,1	65,6

Tabell 8. Nationalbalans 1947 och 1952/53.

Miljoner kronor i 1947 års priser.

	1947	1952/53	Ökning eller minskning	
			milj. kr.	%
Bruttonationalprodukt till marknadspris	24 368	26 802	+ 2 434	+ 10.0
Import (fob)	4 601	4 259	— 342	— 7.4
Summa tillgång på varor och tjänster (fob)	28 969	31 061	+ 2 092	+ 7.2
Export fob	3 240	4 057	+ 817	+ 25.2
Osynliga poster fob	— 76	+ 202	+ 278	—
Investeringar exklusive lagerökning	6 707	6 552	— 155	— 2.3
Konsumtion	18 598	20 250	+ 1 652	+ 8.9
Summa tillgång på varor och tjänster disponerad för löpande förbrukning	28 469	31 061	+ 2 592	+ 9.1
Lagerökning	500	—	— 500	—
Summa tillgång på varor och tjänster	28 969	31 061	+ 2 092	+ 7.2

I detta sammanhang förtjänar understrykas, att utvecklingen under de mellanliggande åren, som även på ett avgörande sätt påverkar möjligheterna att 1952/53 uppnå den här förutsedda balansen, reser särskilda problem. Både den produktionsökning och den exportökning, varmed räknats fram till 1952/53, kunna sålunda knappast förväntas komma att inträda i jämn takt. Snarare synes man ha anledning att räkna med endast måttliga resultat under de närmaste åren och — om tillfredsställande balans i den interna ekonomien åstadkommes — en snabbare stegringstakt mot slutet av den studerade perioden.

Under sådana förhållanden måste man under de närmaste åren, även om vissa krediter kunna tagas i anspråk, räkna med en minskning av importens volym under nuvarande nivå och under den omfattning, som bör möjliggöras på längre sikt. Denna importminskning skärper de svårigheter, som den interna ekonomien har att brottas med. Om de uppställda exportmålen skola kunna nås, måste tillräckligt utrymme skapas för de erforderliga produktiva investeringarna och konsumtionen i stället bära de inskränkningar, som kunna komma i fråga.

4. Allmänna förutsättningar för långtidsprogrammens förverkligande.

De förutsättningar, under vilka långtidsprogrammet uppgjorts, äro uppenbarligen ganska godtyckligt valda och man skulle kunna ställa upp andra alternativ med variationer i produktivitet, exportutveckling, investeringar och konsumtion. Det alternativ, som här framlagts, har därför närmast karaktären av en illustration av hur en viss möjlig utveckling av utrikeshandeln kan komma att förhålla sig till den ekonomiska utvecklingen i övrigt.

En allmän reservation måste göras för eventuella prisförändringar, bland vilka givetvis i främsta rummet förändringar i »*terms of trade*» inklusive fraktnivån ha den största betydelsen.

Man kan långt ifrån utesluta risken för en väsentlig försämring av »terms of trade» under de närmaste åren. Å andra sidan har det icke syns övervägande sannolikt att en sådan försämring skall komma till stånd. En nedgång av exportpriserna kan mycket väl komma att uppvägas av en motsvarande nedgång av importpriserna. Särskilt i fråga om fraktsatserna föreligger en uppenbar risk, vars storleksordning dock sannolikt begränsas till det netto om 144 miljoner kronor för transporttjänster, vilket ingår i betalningsbalansen för år 1952/53.

Den allvarligaste risken för att det här framlagda programmet skall kullkastas är emellertid, att ett allmänt bakslag inträffar i exportkonjunkturen, så att den beräknade utvecklingen av exportens volym icke kan genomföras på grund av avsättningssvårigheter. En motsvarande inskränkning av importen blir då nödvändig. — Till grund för hela kalkylen ligger den motsatta förutsättningen, att de internationella åtgärderna för att möjliggöra ett tillfrisknande av de enskilda ländernas ekonomi och för att underlätta den internationella handeln verkligen skola ge ett gynnsamt resultat. En sådan förutsättning synes stå bäst i överensstämmelse med den allmänna uppläggningsprogrammet för det europeiska ekonomiska samarbetet.

Avd. V. Betalningsbalansen med olika länder.

1. Multilateralismen i Sveriges utrikeshandel.

Det program för utvecklingen av den svenska utrikeshandeln, som i det föregående lagts upp, har närmast tagit sikte på att skapa balans i betalningarna mot hela världen i övrigt. Man har sålunda i främsta rummet sökt finna vägar att lösa det *totala* balansproblemet för utrikeshandeln. Det har för ett land med Sveriges ställning syns naturligt att i första hand angripa problemet på detta sätt, eftersom en expansion måste komma till stånd av Sveriges export över huvud taget för att möjliggöra en tillräcklig import.

Vid sidan härav reser sig emellertid de *partiella* betalningsproblem, som gälla olika länder och ländergrupper. Bland dessa träder som bekant dollarproblemet särskilt i förgrunden.

För ett industrialiserat land som Sverige med ett betydande behov av ett stort antal importerade råvaror samt en exportproduktion, som är starkt koncentrerad till skogsprodukter, malm och ett begränsat antal andra specialiteter, har det varit naturligt att utrikeshandeln har följt ett i hög grad multilateralt mönster med betydande import- och exportöverskott i olika riktningar. Exporten har en stor spridning över hela världen. Det är naturligt att de länder, som har särskilt stora behov av de svenska varorna, icke spela en motsvarande roll i fråga om leveranser av de råvaror, som Sverige behöver.

Den multilaterala inriktningen av handeln kulminerade mot slutet av 1920-talet, innan ännu de bilaterala tendenserna i världshandeln vunnit större ut-

bredning. Man har beräknat att $\frac{1}{3}$ av Sveriges hela utrikeshandel år 1928 motsvarades av över- och underskott i betalningarna mot olika länder. Detta multilaterala inslag i utrikeshandeln var större än för världen i övrigt. — Redan under 1930-talet framträdde en tendens till nedgång i den del av Sveriges utrikeshandel, som icke var bilateralt balanserad. Denna del minskades från slutet på 1920-talet med omkring 20 %. Men alltjämt var det multilaterala inslaget mycket betydande och kan 1938 anslås till omkring $\frac{1}{4}$ av utrikeshandelns värde.

Efter kriget ha som bekant de bilaterala tendenserna i växande grad tagit överhanden och det är naturligt att detta i särskilt hög grad kommit att drabba Sverige med dess multilaterala handelsstruktur. I viss utsträckning ha väl försäljningar och inköp kunnat flyttas över mellan olika länder i anpassning till de bilaterala tendenserna. Endast vissa varor äro emellertid i detta avseende obehindrat rörliga. Andra äro för avsättning eller inköp i hög grad beroende av en inarbetad marknad. Den strukturella förskjutning från stapelvaror mot mera differentierade produkter, som nu måste äga rum, kommer i hög grad att öka detta beroende, eftersom betydelsen av en upparbetad marknad med fasta kundförbindelser vid en sådan förskjutning sannolikt blir större.

Den förlust, som uppstår genom en förskjutning i bilateral riktning begränsar sig för övrigt icke till nedgången i exportens volym. En betydande ekonomisk förlust, som kommer till uttryck i betalningsbalansen, inträder därjämte därigenom, att import och export icke längre kunna orienteras efter marknadsförhållandena så, att den bästa bytesrelationen uppnås. Ur internationell synpunkt kan saken också uttryckas så, att resurserna, vare sig Sveriges eller andra länders, icke bli fördelade på mest ändamålsenliga sätt.

2. Grunddragen i den svenska utrikeshandelns multilaterala struktur.

Grunddragen i den svenska förkrigshandelns multilaterala struktur framgår av tabellen överst å nästa sida.

Såsom framgår av tabellen voro de viktigaste dragen i förkrigstidens handelsmönster: exportöverskott på England och de nordiska länderna samt de transoceaniska områdena i Afrika, Asien och Australien; ett importöverskott gentemot Tyskland, som dock väsentligt minskades under 1930-talet, samt mot den amerikanska kontinenten. Importöverskottet på USA ökades under 1930-talet främst genom en växande import, medan importöverskottet på övriga Amerika minskades. Totala importöverskottet på den amerikanska kontinenten förblev därigenom i huvudsak oförändrat.

England intog otvivelaktigt för Sveriges del en central ställning i detta multilaterala system. Med stöd av exportöverskottet på England och andra sterlingländer kunde, tack vare pundets konvertibilitet, underskottet gentemot Amerika och Tyskland täckas. Övriga nordiska länder kunde på samma sätt genom sitt exportöverskott på England täcka sitt underskott på Sverige.

Balanserna i den svenska utrikeshandeln 1928 och 1938.

Värden fob i milj. gamla gulddollars 1928 och 1938.

Område	1 9 2 8			1 9 3 8		
	Export till Sverige	Sveriges export	Balans	Export till Sverige	Sveriges export	Balans
Europa:						
England	47	106	+ 59	57	113	+ 56
Tyskland	103	53	- 50	107	82	- 25
Frankrike	11	24	+ 13	14	15	+ 1
Övr. industriländer ¹ ..	41	43	+ 2	69	55	- 14
Nordiska länder ² ..	42	66	+ 24	44	75	+ 31
Övriga Europa.....	22	38	+ 16	28	30	+ 2
Amerika:						
USA	57	45	- 12	64	42	- 22
Övriga	39	18	- 21	35	22	- 13
Afrika	1	9	+ 8	2	9	+ 7
Asien	5	14	+ 9	12	15	+ 3
Australien	2	6	+ 4	2	5	+ 3
Summa	370	422	+ 52	434	463	+ 29

¹ Belgien, Holland, Schweiz, Italien, Österrike och Tjeckoslovakien. — ² Danmark, Finland och Norge.

Efter kriget har, såsom framgår av betalningsbalansen för 1947, detta system i hög grad snedvridits. Importen hade, såsom framgår av tabell 9, förskjutits från Europa mot de transoceaniska områdena och framför allt mot Förenta staterna. För exportens del äro förskjutningarna mindre framträdande men även här kan, ehuru i svagare grad, iakttagas samma tendens. Resultatet har, såsom framgår av tabell II A, blivit, att ett mycket betydande importöverskott uppstått i handeln med Nordamerika.

Tabell 9. Olika ländergruppers procentuella andel i export och import 1938, 1947 och 1952/53.

År	Icke deltagande länder				Deltagande länder		Summa
	Nord- och Central-Amerika	Syd-Amerika	Icke deltagande sterling-områden	Andra	Icke sterling-områden jämte kolonier	Sterling-området jämte kolonier	
<i>Export</i>							
1938	10·2	3·7	3·6	16·9	41·7	23·9	100
1947	12·8	10·0	5·2	12·5	40·6	16·9	100
1952/53	13·5	14·1	5·7	12·0	40·1	14·6	100
<i>Import</i>							
1938	18·6	6·3	2·5	19·6	39·9	13·1	100
1947	33·8	9·0	2·2	13·4	31·9	9·7	100
1952/53	13·9	11·8	4·1	16·7	38·7	14·8	100

Ansvällningen av importen från Nordamerika sammanhänger givetvis främst med nedgången av de europeiska ländernas produktionsförmåga och får därför i viss mån antagas vara av tillfällig natur. I den mån återuppbyggnaden av Europa förverkligas, kan man vänta sig att importen åter flyttas tillbaka mot de europeiska marknaderna.

Det är framför allt nedgången i den tyska produktionen, som medfört en sådan omställning av importen. Tyskland var före kriget en betydande leverantör av fasta bränslen, järn, kemikalier, maskiner och textilier. Inköpen av sådana varor har sedan Tyskland fallit bort måst göras i andra länder, främst i Förenta staterna.

Hur importökningen från USA fördelar sig på olika varuområden framgår av nedanstående sammanställning.

	Miljoner kronor		
	1938	1947	1:a halvåret 1948
Lantbruksprodukter	51,7	195,5	35,6
Mineraliska och fossila ämnen	71,6	297,2	87,7
Kemiska produkter.....	15,2	91,2	31,4
Spånadsämnen och arbeten	33,9	263,1	21,5
Oädla metaller och arbeten	39,1	228,7	66,7
Maskiner, apparater m. m.	42,2	234,4	88,3
Transportmedel.....	59,2	132,8	43,5
Övrigt	24,0	208,5	32,2
Totalt	336,5	1 651,4	406,8

Direkta överflyttningar på Förenta staterna av import, som före kriget normalt kom från annat håll, märkes här särskilt i fråga om stenkolk och koks, som ingå i den andra gruppen med 162,5 miljoner kronor för 1947 men som före kriget icke köptes från Förenta staterna. Beträffande kemiska produkter, järn och stål samt maskiner, har importökningen även nära samband med bortfallet av import från annat håll, främst Tyskland. Inom gruppen spånadsämnen och arbeten därav dominerade före kriget bomullen; inte mindre än 28,3 miljoner kronor kom på okardad bomull och ytterligare 1,8 miljoner kronor på bomullsavfall. Av 1947 års import kom endast 27,9 miljoner kronor på spånadsämnen och endast en del därav på bomullen och inte mindre än 235 miljoner kronor på textilvaror av olika slag från garner och vävnader till sömnadsarbeten, för vilka importen före kriget icke uppgick till mera än några få miljoner kronor. Detta torde få anses vara resultatet både av en ersättning för leveranser från andra håll och av en onormalt stor ansvällning av importen av textilvaror.

Hur stor del av importen från Förenta staterna år 1947, som direkt berodde på bristande leveransförmåga på annat håll, från Tyskland och andra länder i Europa, kan knappast avgöras. Uppgifterna rörande importen från Förenta staterna under första halvåret 1948 — ävensom importprogrammen för senare perioder — ge vissa antydningar om möjligheterna att under rådande förhållanden undvara import från Förenta staterna.

3. Utrikeshandelns länderfördelning 1952/53.

Det möter givetvis närmast oöverstigliga svårigheter att utföra beräkningar rörande importens och exportens fördelning på olika länder vid slutet av den här behandlade perioden. Utvecklingen i detta avseende kommer icke endast att bero på den framtida exportkapaciteten och importbehoven utan även på en rad svårbedömda marknadsförhållanden såsom växelkurser och priser. De kalkyler, som framlagts i tabellerna III—IV, få därför betraktas som endast räkneexempel, vilka kunna bilda utgångspunkten för en diskussion.

Som målsättning för import- och exportprogrammen har uppställts att komma fram till en sådan länderfördelning, *att betalningarna mot Nordamerika kan helt balanseras*. Såsom framgår av tabell II A resulterade handeln med Nordamerika år 1947 i ett importöverskott av 1 150 miljoner kronor och ett underskott i betalningsbalansen av 1 289 miljoner kronor, en summa som i storlek närmade sig det totala underskottet i den svenska betalningsbalansen. Mot övriga länder än Amerika uppgick betalningsunderskottet netto endast till 151 miljoner kronor. Problemet att balansera utrikeshandeln är sålunda från 1947 års utgångspunkt nästan helt ett dollarproblem.

Den uppgift det främst gällt att lösa vid programmets uppgörande har i enlighet därmed blivit att *minska Sveriges dollarutgifter och öka dess dollarinkomster* så att balans uppstår i betalningarna mot Nordamerika. Man har därvid i främsta rummet reducerat den amerikanska importen i fråga om varor, där en tillfällig ansvällning ägt rum efter kriget. Man har utgått ifrån, att den europeiska produktionskapaciteten skall ökas så starkt att en omställning tillbaka till europeiska inköpskällor skall bli möjlig.

Liksom i fråga om hela utrikeshandeln kommer även vad gäller Nordamerika *importmöjligheterna att begränsas av våra exportmöjligheter dit*. De överläggningar, som ägt rum med olika exportföretag, ha entydigt visat, att möjligheterna att öka exporten på USA bedömas starkt pessimistiskt. På grund av höga tullar, ofullkomligheter i konkurrensen på den amerikanska marknaden eller en särskilt hög effektivitet hos den amerikanska produktionen, har det i regel icke ansetts möjligt att i högre grad öka exporten av svenska produkter till den amerikanska marknaden.

Den på exportsidan helt dominerande varugruppen är pappersmassa och papper. På detta område har den amerikanska produktionen ökat i så hög grad, att de svenska produkterna trängts ändå längre ut mot marginalen av den amerikanska konsumtionen än före kriget. Redan detta förhållande kommer att medföra ökade svårigheter och risker för den svenska exporten.

Möjligheterna att öka exporten till USA av pappersmassa och papper blir emellertid icke endast beroende av de där rådande avsättningsmöjligheterna utan påverkas även därav, att den svenska massaindustriens kapacitet gått ned så att en mindre kvantitet kan fördelas på olika marknader. Det föreligger en uppenbar risk, att en alltför stark begränsning av exporten till Europa till USA:s förmån kan stimulera uppkomsten av surrogatindustrier i de olika europeiska länderna. Skulle under ett senare skede ett omslag inträda på den

relativt labila amerikanska massamarknaden, kan den svenska exporten under tiden ha hunnit bli utestängd från viktiga europeiska marknader.

I vilken utsträckning det kan löna sig att exportera pappersmassa och papper till Förenta staterna, blir i sista hand beroende på det relativa marknadsläget i olika delar av världen. Skulle pappersmassa i Förenta staterna betalas till ett relativt lågt pris och skulle riskerna för fluktuationer på denna marknad för den svenska marginalexporten betraktas som särskilt stora, kommer det att bli mera lönande att sälja massa och papper på andra marknader. Importen från Amerika måste då i motsvarande grad ytterligare begränsas i jämförelse med det uppställda importprogrammet.

Trots de svårigheter och osäkerheter, som sålunda få anses råda beträffande exportmöjligheterna till Förenta staterna, har såsom framgår av tabell 9 antagits, att exporten till USA kan ökas till 14 % av hela den svenska exporten jämfört med 13 % år 1947 och 10 % år 1938. En sådan ökning torde få betraktas som maximal, såvida icke en radikal omläggning företages av USA:s tullpolitik.

Trots den antagna ökningen av exporten blir det emellertid nödvändigt att på ena eller andra sättet få till stånd en begränsning av importen från USA ända fram till slutet av den här behandlade perioden.

En granskning av importen från USA visar, att endast en liten del därav får anses vara i hög grad outhärlig. I övervägande grad har importen — trots att andra inköpskällor stått till buds — koncentrerats till Amerika, emedan man där funnit de lägsta priserna vid gällande internationella valutarelationer. Som exempel på importförskjutningar, som hindras av nuvarande prisetförhållanden, må nämnas överflyttning av importen av frukt från Amerikas västkust till Sydamerika, medelhavsområdet, Sydafrika och Australien. Ett annat exempel erbjuder bomullen, där importen kunde överflyttas till Brasilien eller Pakistan, vilket vid nuvarande pris- och valutarelationer ter sig ofördelaktigt. På liknande sätt kunde importen av personbilar komma att överflyttas till England eller den europeiska kontinenten.

Skalar man bort sådana varor, där en förskjutning till andra länder är möjlig utan alltför stora ekonomiska förluster, återstår emellertid vissa områden, där man i särskilt hög grad är beroende av import från Förenta staterna. Detta gäller kanske främst maskiner, som antingen äro särskilt billiga på grund av amerikansk massproduktion eller som representera en längre driven mekanisering än motsvarande europeiska fabrikat eller som över huvud taget endast tillverkas i USA. För Sverige, med dess efter europeiska förhållanden starkt mekaniserade industri, har det varit och kommer att bli av särskild betydelse att genom maskinimport kunna följa Förenta staterna tätt i spåren på vägen mot en ännu längre driven mekanisering av produktionen. Bland andra exempel kunna nämnas vissa i Förenta staterna massproducerade bildelar samt reservdelar för i Sverige installerade maskiner, bilar och traktorer.

Frågorna om exportens respektive importens inriktning på Förenta staterna

och andra länder har i det föregående behandlats var för sig. De internationella betalningsförhållanden, med vilka man i detta långtidsprogram ansett sig böra räkna, göra det emellertid icke möjligt att isolera frågorna om exportens och importens lämpliga länderfördelning. Antar man att bristen på konvertibilitet hos världens valutor gentemot dollarn blir bestående, tvingas man att — såsom här skett — åtminstone för Förenta staternas del räkna med en bilateral balansering av handeln. Avgörande för utrikeshandelns inriktning blir då icke endast en jämförelse av de relativa priser, som exportvarorna respektive importvarorna kunna uppnå i olika länder, utan hänsyn måste även tagas till de *bilaterala »terms of trade»*, som kunna beräknas uppstå i vår handel med Förenta staterna jämfört med motsvarande »terms of trade» gentemot andra länder.

Hur dessa »terms of trade» på olika områden komma att ställa sig i framtiden är givetvis omöjligt att nu bedöma. Men de kunna göra det lönande att antingen förskjuta handeln mot Förenta staterna eller att inrikta den mot andra länder.

Denna hänsyn till de bilaterala »terms of trade» kan illustreras med ett tänkt exempel. Även om vissa varor, såsom frukt och bomull, äro billigast i Amerika vid de givna växelkurserna, kan det visa sig att pappersmassa där betalas relativt lågt. Det kan då löna sig bättre att sälja massan till Sydamerika, även om den bomull och frukt, som man där kan få i utbyte, blir något dyrare.

Av ovan anförda skäl är det nu omöjligt att bedöma, hur handelns länderfördelning, särskilt vad gäller Förenta staterna, i framtiden kommer att gestalta sig. Trots detta synas vissa allmänna slutsatser angående den allmänna utvecklingen under den här behandlade femårsperioden vara ganska ofrånkomliga. Slutsatserna bli

att det sannolikt icke finns möjligheter att öka exporten på Förenta staterna så långt, att en fri import därifrån kan upprätthållas,

att efterfrågan på amerikanska varor — alldeles oavsett den tillfälliga ansvällningen under åren närmast efter kriget på grund av Europas minskade produktionsförmåga — måste begränsas rätt väsentligt, om en balans i dollar skall kunna skapas,

att å andra sidan endast en mindre del av importen från Amerika är absolut oundgänglig,

att en omställning av importen mot andra marknader sålunda kan drivas relativt långt,

att importen från andra länder vid nuvarande växelkurser kan bli relativt dyrbar men att detta även i vissa fall kan kompenseras av högre exportpriser.

Dollarproblemet synes sålunda för Sveriges del icke olösligt, men det är stor risk, att lösningen — i motsats till de ovan angivna riktlinjerna för hela den svenska utrikeshandeln — i främsta rummet måste sökas i en *restriktiv* riktning. Även om inga andra skäl föreligga för en reglering av den svenska

importen, kan en sådan reglering sålunda — vid nuvarande förutsättningar för det internationella varubytet — bli ofrånkomlig även på något längre sikt enbart på grund av nödvändigheten att begränsa importen från USA.

De import- och exportöverskott man i övrigt kan komma fram till vid en sådan omställning av importen mot andra marknader, framgår av tabell II B. Fördelningen av import- och exportöverskotten på olika områden är, som tidigare framhållits, relativt godtycklig. Den överensstämmer emellertid i vissa grova drag med det mönster, som framträdde i utrikeshandeln före och närmast efter kriget. Enligt de här framlagda beräkningarna skulle sålunda uppstå ett relativt betydande exportöverskott på Sydamerika och det yttre sterlingområdet med sammanlagt omkring 234 miljoner kronor. Anledningen till detta ökade överskott i betalningsbalansen är i främsta rummet, att exporten på dessa områden på längre sikt ansetts ha särskilt stora utvecklingsmöjligheter. Å andra sidan uppstår ett lika stort importöverskott på Väst- och Östeuropa. Det traditionella exportöverskottet på England har däremot beräknats i huvudsak upphöra, främst som en följd av Englands förutsedda ökade exportkapacitet.

Om man antar, att detta mönster för utrikeshandeln förverkligas och överskott och underskott betalningsmässigt kombineras med varandra, skulle detta innebära, att de valutaöverskott, som kunna hämtas från de transoceaniska länderna, användas för att betala importöverskottet i förhållande till den europeiska kontinenten. Denna skulle, om den multilaterala kedjan slutes, i sin tur med hjälp av sitt exportöverskott på Sverige kunna finansiera ett importöverskott på de transoceaniska länderna.

TABELLBILAGA

Motsvarar uppgifter, som införats enligt
av Parisorganisationen utarbetade formulär

Tabell I. Konsumtion, produktion, import och export 1952/53 av vissa viktigare varor.

Varuslag	Enhet	Konsumtion	Produktion	Import	Export
<i>I. Jordbruksprodukter.</i>					
Brödsäd	1 000 ton	1 050	1 050	—	—
Annan omalen säd	»	1 900	1 800	100	—
Oljor och fetter	»	225	140	85	—
Kött och fläsk	»	340	310	30	—
Mjök och mejeriprodukter (utom smör)	»	2 050	2 050	—	—
<i>II. Fasta, fossila bränslen.</i>					
.....	»	8 600	—	8 600	—
<i>III. Mineraloljor.</i>					
Räolja	»	1 500	—	1 500	—
Raffinerade oljor	»	3 900	1 400	2 500	—
<i>IV. Metaller.</i>					
Göt	»	×	1 950	×	×
Färdigt stål	»	1 400	×	200	200
Koppar	»	85	×	×	×
Aluminium	»	20	4	×	×
<i>V. Textilråvaror.</i>					
Råbomull	»	31	—	31	—
Ull, rå ¹	»	12·5	—	12·5	—
Konstfibrer	»	16·5	18·5	4	6
<i>VI. Trävaror.</i>					
Sågade trävaror	1 000 m ³	2 600	5 300	100	2 800
<i>VII. Elektrisk energi</i>					
.....	Milj. kWh	21 000	21 000	—	—

¹ Tvättad vikt.
× Uppgift ej begärd.

Tabell II A. Betalningsbalans 1947.

Miljoner kronor.

1	2	3	4	5	6	7	8
	Icke deltagande länder				Deltagande länder		Summa
	Nord- och Central-Amerika	Syd-Amerika	Icke deltagande sterling-områden	Andra	Icke sterling-områden	Sterling-området	
<i>I. Utgifter.</i>							
Import (fob)	1 567·8	388·4	96·8	623·2	1 525·3	402·5	4 604·0
Frakter	260·3	43·6	11·9	52·6	217·1	103·0	688·5
Turism	11·9	2·9	—	2·2	32·0	6·8	55·8
Räntor och utdelningar	11·9	1·1	—	—	28·8	2·2	44·0
Statskrediter ¹	—	—	—	—	—	—	—
Andra utgifter	66·2	16·9	7·9	20·2	82·4	91·4	285·0
Summa	1 918·1	452·9	116·6	698·2	1 885·6	605·9	5 677·3
<i>II. Inkomster.</i>							
Export	412·9	388·8	169·6	405·7	1 314·0	549·0	3 240·0
Frakter	128·9	72·7	59·4	64·8	203·8	127·4	657·0
Turism	20·9	2·2	—	2·9	9·7	8·8	44·0
Räntor och utdelningar	6·8	3·2	4·0	1·8	19·1	6·8	41·7
Statskrediter ¹	—	—	—	31·0	14·0	2·2	47·2
Andra inkomster	59·4	7·2	3·6	17·6	56·2	63·0	207·0
Summa	628·9	474·1	236·6	523·8	1 616·8	756·7	4 236·9
Underskott	1 289·2	—	—	174·4	268·8	—	1 440·4
Överskott	—	21·2	120·0	—	—	150·8	—

¹ Räntor och amorteringar på offentliga lån.

Tabell II B. Betalningsbalans 1952/53.

Miljoner kronor.

1	2	3	4	5	6	7	8
	Icke deltagande länder				Deltagande länder		Summa
	Nord- och Central- Amerika	Syd- Amerika	Icke del- tagande sterling- områden	Andra	Icke sterling- områden	Sterling- området	
<i>I. Utgifter.</i>							
Import (fob)	595·4	468·7	168·1	718·2	1 712·9	594·4	4 257·7
Frakter	—	—	—	—	4·7	—	4·7
Turism	—	—	—	—	—	—	—
Räntor och utdelningar ..	—	—	—	—	—	—	—
Statskrediter ¹	4·8	—	—	—	—	—	4·8
Andra utgifter	—	—	—	—	15·1	15·1	30·2
Summa	599·7	468·7	168·1	718·2	1 732·7	609·5	4 296·9
<i>II. Inkomster.</i>							
Export	548·6	571·3	230·8	485·6	1 628·3	593·3	4 057·9
Frakter	25·2	21·6	64·8	25·2	—	15·1	151·9
Turism	10·8	—	—	3·6	—	3·6	18·0
Räntor och utdelningar ..	—	—	—	—	—	—	—
Statskrediter ¹	—	—	—	14·8	24·1	—	38·9
Andra inkomster	15·1	—	5·0	10·1	—	—	30·2
Summa	599·7	592·9	300·6	539·3	1 652·4	612·0	4 296·9
Underskott	—	—	—	178·9	80·3	—	—
Överskott	—	124·2	132·5	—	—	2·5	—

¹ Räntor och amorteringar på offentliga lån.

Tabell III. Import 1947 och 1952/53, fördelad på ländergrupper och varuområden.

Miljoner kronor.

1	1947						8	9		
	Icke deltagande länder				Deltagande länder				Summa	1952/53 Totalt
	Nord- o. Central- Amerika	Syd- Amerika	Icke del- tagande sterling- områden	Andra	Icke sterling- områden	Sterling- området				
<i>I. Jordbruksprodukter.</i>										
Brödsäd	23·0	24·1	—	—	0·4	—	47·5	—		
Annan omalen säd ..	4·0	16·6	—	—	2·5	—	23·1	29·9		
Oljor och fetter (inkl. smör).....	11·2	35·3	0·7	4·7	49·7	—	101·6	173·2		
Kött, mejeriprodukter	7·2	3·2	—	1·1	21·6	2·2	35·3	71·3		
Andra livsmedel	120·6	195·5	16·2	54·7	175·3	11·5	573·8	515·5		
Tobak	40·3	1·8	—	1·1	4·0	—	47·2	47·2		
<i>II. Fasta fossila bränslen</i>	162·7	—	—	136·8	86·0	—	385·5	555·5		
<i>III. Mineraloljor.</i>										
Råolja	0·7	24·1	—	—	—	5·8	30·6	58·0		
Raffinerade oljor	105·1	19·8	—	37·4	126·0	10·4	298·7	271·4		
<i>IV. Malmer och metaller.</i>										
Järnråvaror	1·8	0·4	2·9	10·4	27·4	2·9	45·8	32·4		
Göt	—	—	—	—	0·4	—	0·4	0·4		
Färdigt stål	158·8	—	—	34·9	99·0	27·0	319·7	121·7		
Koppar.....	25·2	25·6	21·6	6·5	7·9	—	86·8	104·4		
Andra metaller	46·1	6·5	4·3	16·6	60·1	36·4	170·0	188·3		
<i>V. Maskiner.</i>										
Godsvagnar och last- bilar (ej delar)	14·8	—	—	1·1	6·1	7·9	29·9	15·1		
Övriga maskiner	400·7	—	—	37·4	200·9	147·6	786·6	756·0		
<i>VI. Textilvaror.</i>										
Bomull, rå.....	16·2	20·2	0·7	5·8	—	0·7	43·6	79·2		
Ull.....	6·1	24·8	37·8	—	8·3	9·0	86·0	104·0		
Andra textilråvaror..	7·6	1·1	8·3	2·2	10·1	2·2	31·5	28·1		
Textilfabrikat.....	148·3	1·4	5·8	96·1	405·7	60·5	717·8	421·6		
<i>VII. Andra varor.</i>										
Trävaror	5·8	0·4	—	33·5	16·2	0·4	56·3	56·2		
Gödningsmedel	5·4	3·2	—	2·5	43·2	—	54·3	76·0		
Andra varor, ej förut nämnda	449·6	68·4	16·2	146·2	392·8	176·0	1 249·2	1 125·4		
1947 Totalt.....	1 761·2	472·4	114·5	629·0	1 743·6	500·5	5 221·2			
1952/53 Totalt	670·7	568·4	198·7	808·3	1 868·9	715·8		4 830·8		

Anm. I motsats till tabell II är importen här angiven cif i överensstämmelse med svensk handelsstatistik.

Tab. IV. Export 1947 och 1952/53, fördelad på ländergrupper och varuområden.

Miljoner kronor.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	
	1947								
	Icke deltagande länder			Deltagande länder				1952/53	
	Nord- och Central- Amerika	Syd- Amerika	Icke del- tagande sterling- områden	Andra	Icke sterling- områden	Sterling- området	Summa	Totalt	
I. Jordbruksprodukter..	2.5	0.7	—	61.6	36.4	11.5	112.7	113.0	
II. Fasta fossila bränslen	—	—	—	—	0.4	—	0.4	0.4	
III. Mineraloljor	—	—	—	1.4	1.4	—	2.8	2.9	
IV. Malmer och metaller	43.9	13.3	3.2	95.4	191.2	62.3	409.3	754.2	
V. Maskiner.....	20.2	94.0	25.6	82.1	324.4	25.2	571.5	805.0	
VI. Textilvaror.....	8.6	2.2	0.4	14.8	12.2	0.4	38.6	46.8	
VII. Skogsindustriprod. ...	312.1	201.2	111.6	75.6	596.5	419.0	1 716.0	1 910.9	
VIII. Andra varor	24.8	77.8	28.8	74.9	151.9	30.2	388.4	424.8	
1947 Totalt	412.1	389.2	169.6	405.8	1 314.4	548.6	3 239.7	—	
1952/53 Totalt	548.6	571.2	230.8	485.6	1 628.4	593.3	—	4 058.0	

Anm. Deltagande länder omfatta:

A. Sterlingländer: Irland, Island, Storbritannien.

B. Övriga: Belgien, Danmark, Frankrike, Grekland, Italien, Luxemburg, Norge, Nederländerna, Portugal, Schweiz, Trieste, Turkiet, Österrike samt Västtyskland.

Till de deltagande länderna räknas i tab. II—IV även deras kolonier.